

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER
HØJSKOLEN

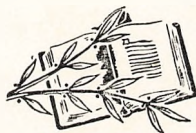
JUNI 1949

ARBEJDER HØJSKOLEN

NUMMER **36** JUNI 1949

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGS-FORBUND
I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE

ARBEJDETS HØRSKOLEN

1917

LEVERSKIFT

REDAKTION

Oluf Bertolt Ernst Larsen

Hj. Gammelgaard Erik Hauerlev

Hans Holm M. P. Jensen

Verner Berthou Viggo Molin-Nielsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

VED EN MILEPÆL	
Af fiskeriminister <i>Chr. Christiansen</i>	5
HJALMAR GAMMELGAARD	
Af <i>Halfdan Rasmussen</i>	6
VED AOF's JUBILÆUM	
Af nationalbankdirektør <i>C. V. Bramsnæs</i>	8
RIGSDAGEN INDEFRA	
Af folketingsmand <i>Poul Hansen, Kalundborg</i>	13
HVORDAN SKRIDER DET MED TYSKLANDS »DEMOKRATISERING«	
Af forretningsfører <i>Oluf Bertolt</i>	23
NED MED GRUNDLOVEN	
Af højskolelærer <i>Viggo Molin-Nielsen</i>	33
PYNT — ELLER KUNST	
Af redaktør <i>Møller-Nielsen</i>	39
FÆRRE FAGFORENINGSBLADE, DER UDKOMMER OFTERE	
Af højskolelærer <i>Ditlev Jensen</i>	48
MICHAEL ANDERSEN IN MEMORIAM	
Af rådsformand <i>Jul. Bomholt</i>	52
MICHAEL ANDERSEN	
Af gårdejer <i>Laurids Pedersen</i>	55
ROSKILDE HØJSKOLE VINTEREN 1948—49	
Af forstander <i>Hj. Gammelgaard</i>	57
MAGNUS KOFOED LARSEN	
Af <i>Rasmus Vind</i>	64
FORSLAG TIL KURSUSREFORM	
Af højskolelærer <i>Ditlev Jensen</i>	65
ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING...	66
ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING	68

*Hjalmar Gammelgaard
på Roskilde højskoles taterstol.*

VED EN MILEPÆL

Af CHR. CHRISTIANSEN

**I anledning af Hj. Gammelgaards
fratræden som forstander
ved Roskilde højskole 1. juni.**

Den 9. juni for 19 år siden indviede vi Roskilde højskole. Den havde i mange år været drevet af den grundtvigske højskolemand Th. Bredsdorff, men nu overgik den til arbejderbevægelsen og skulle i tiden fremover blive *dens* højskole. Jeg husker tydeligt den herlige sommerdag, da vi indviede skolen. Der var ved den lejlighed en så stor invasion af prominente gæster, som vi vel næppe senere har oplevet det på en gang. De kom fra alle grene af arbejderbevægelsen med Stauning og Borgbjerg i spidsen, og indvielsen kom til at forme sig som en smuk fest — en glædens dag for arbejderbevægelsen. Vor overtagelse af Roskilde højskole gik ikke af i stilhed. Der blev i mange blade startet en ivrig polemik, der stundom slog gnister. Mange ord blev skrevet om denne gode grundtvigske højskole, der nu skulle gøres til en udklækningsanstalt for marxister. Jeg mindes tydeligt mange af de hårde ord, der faldt ved den lejlighed, men derimod mindes jeg ikke, at der var kritik om forstander Gammelgaards navn, hverken fordi han var blevet ansat som forstander eller kritik overfor den tale, han holdt ved indvielsen.

Med sommeren 1930 blev der dermed indledt en lang række af rige arbejdsår for Gammelgaard og en opgangstid for Roskilde højskole. Det blev en af Gammelgaards fortjenester, at det kvalitetsmærke, som Bredsdorff i sin tid havde givet skolen ikke alene blev fastholdt af Gammelgaard, men at han tillige formåede at udbygge Roskilde højskoles position, så den kom til at rangere højt i rækken af danske højskoler.

Ved et kursus på Hindsgavl slot i midten af tyverne havde jeg for første gang lejlighed til at høre Gammelgaard tale. Han fremsatte ved denne lejlighed synspunkter om højskolen, der på en række områder gik på tværs af den gængse opfattelse, og da tidsskriftet »Arbejderhøjskolen« i juni 1931 udsendte sit første nummer, gentog Gammelgaard disse synspunkter i skriftets spidsartikel. Det blev her slået fast, at højskolens idé var intimt knyttet til demokratiet, at højskolen skal gøre sine elever levende, vise dem opgaverne og de store mål, de har forude, at højskolen dermed

blev en skole i livets kunst, og med et citat fra Grundtvig fastslog han, at »enhver skal vende tilbage til sin dont med forhøjet lyst«. Videre sagde Gammelgaard, at arbejderne ikke blot har en økonomisk, men også en åndelig kampfront, og at højskolen skulle være en af udtryksformerne for det sidste.

Gammelgaard blev i sin egenskab af forstander for højskolen den førende skikkelse i arbejderbevægelsens kulturkamp, og han blev i høj grad en af de højskoleforstandere, der gjorde højskolen til et virkeligt folkets universitet. Vi siger Gammelgaard tak for godt samarbejde gennem de mange år — det har været en indholdsrig og begivenhedsfyldt tidsperiode, der har spændt over krise, krig, besættelse og befrielse. Som skolens formand kan jeg sige, at vi har været glade for dette samarbejde i både gode og onde tider, og vi ved, at når højskoleideen i dag er så fast forankret i arbejderklassen, som tilfældet er, har Gammelgaard sin meget store andel heri. Også det siger vi tak for nu, hvor Gammelgaard slutter.

Hjalmar

*Livet er skønt! Skønnest er livet for den,
som i sin vækst finder sin ungdom igen,
som i de år, blæsten besynger i løvet,
søger en drengs flygtige fodspor i støvet.*

*Livet er rigt! Rigest er livet den stund,
solfaldets skær flammer på dagenes bund.
Den, som i alt finder sin ungdom formælet
med sine år, han blev af livet besjælet.*

*Møde en vår, møde et forår så smukt,
at det blev s i n d, sjæl i den kommende frugt.
Sådan var du! Sådan blev tanke og mening,
forår og høst, sluttet og ren, i forening!*

Men Gammelgaard slutter kun i den forstand, at han ophører med at være forstander for Roskilde højskole. I de kommende år vil han med så meget større iver kaste sig over de mange andre opgaver, som han dels allerede er i gang med, og som dels venter på deres løsning. Det Gammelgaard allerede er fuldt optaget af er at reformere undervisningsvæsenet i vore fængsler, en opgave, hvis betydning ikke let kan overvurderes. Og af de opgaver, som vi venter vil blive løst i de kommende år er, at Gammelgaard skriver sine erindringer, inden han gaar hen og bliver gammel, og endelig er der stadigvæk det aktive medarbejderskab i arbejderbevægelsens kulturkamp — her regner vi også fortsat med Gammelgaard i første linie.

I 1931 skrev Gammelgaard: »Saint Simon lod hver morgen sin tjener vække sig med de ord: »Stå op, herre greve, I har store ting at udrette i dag«. Jeg vil henstille, at Gammelgaard får sin lille pige til at lade historien gentage sig, så hun møder op hver morgen og siger: »Stå op, far, husk du har store ting at udrette i dag«.

Chr. Christiansen.

Gammelgaard

*Tanker blev ord. Ordet kan dræbe og slå!
Men d i n e ord ville kun ét: At forstå!
Vække en drøm. Åbne, forløse og kalde
gennem den nat, tiden har lagt i os alle.*

*Grænseløshed! Livets mangfoldighed lagt
ind i vort liv, vækket men aldrig fuldbragt.
Det var dit mål! Hærde men a l d r i g forhærde
drøm og idé lagt i et menneskehjærte.*

*Ældes du nu? Spørg om en flamme blir støv!
Spørg om et træ faldt, når det bruste af løv!
Du, som var ild! Løvbærer! Nænsom og ødsel
bringer i dag forår til forårets fødsel!*

Halfdan Rasmussen.

VED AOFs JUBILÆUM

Af C. V. BRAMSNÆS

I 25 år har Arbejdernes Oplysningsforbund virket for at bringe oplysning ud til talrige kredse af det danske folk og særlig til de kredse, som samler sig om arbejdernes organisationer. Det sidste er naturligt, da Oplysningsforbundet netop er bygget op på grundlag af arbejdernes organisationer i videste forstand, den politiske organisation, fagforeningerne, kooperationen og ungdomsbevægelsen.

Vi ved, at der er mange andre muligheder for arbejderne til at søge deres trang til oplysning tilfredsstillet, og vi ved, at mange inden for arbejdernes kredse benytter sig af disse muligheder. Heldigvis, vil jeg sige, thi Arbejdernes Oplysningsforbund ønsker ikke på nogen måde at have monopol på at bringe oplysning til arbejderkredse.

Men vi ved også, at det først gennem arbejdernes egen oplysningsinstitution *blev muligt* at sætte sindene i rørelse i virkeligt omfattende mål i arbejdernes kredse, *blev muligt* at tilfredsstille i højere grad den trang til udvikling og uddannelse, som fandtes, *blev muligt* at vække ny trang i vide kredse til den personlige åndelige udvikling, som det giver at være med i et oplysningsarbejde.

Arbejdernes Oplysningsforbund lægger stor vægt på tilegnelse af *kundskaber* i den oplysningsvirksomhed, der udfoldes, kundskaber om samfundets liv og kundskaber om arbejdernes egen relation til det, der foregår i samfundet. I vore foredragsrækker og studiekredse spiller sådanne emner en stor rolle — ikke alene fordi vi ønsker det, men mest fordi vi mærker, at det er sådanne problemer, som tildrager sig størst opmærksomhed fra deltagernes side.

Dermed være på ingen måde sagt, at der ikke behandles andre problemer i vort oplysningsarbejde, vi bestræber os for at være så alsidige som muligt. Men jeg tror, det er en god pædagogisk linie at arbejde efter i oplysningsvirksomhed for voksne mennesker, at man lægger vægt på det, der vækker mest interesse. Jeg mindes, at den danske højskoles nestor, forstander *Schrøder* på Askov, holdt af at sige, at højskolens opgave lå der, »hvor elevernes interesser og lærernes evner mødes«, og uden at drage nogen direkte parallel tror jeg, at den linie, vi på dette område følger i Arbejdernes

*Bramsnæs på talerstolen i universitetets festsal.
Ved jubilæet den 9. januar.*

Oplysningsforbund, ikke ligger langt fra det, som den ansætte højskolemand gav udtryk for. Og efter min erfaring er der en personlig åndelig vækkelse i enhver form for tilegnelse af kundskaber og videre udsyn.

Formerne for oplysningsvirksomheden i vort arbejde er mange og forskellige: talrige foredragsrækker ud over land og by, studiekredse, dels selvstændige, dels i forbindelse med foredragsvirksomheden, aftenskoler, oftest i forbindelse med eller i fortsættelse af den aftenskolevirksomhed, som hører ind under reglerne om offentligt tilskud til aftenskoler, mange særlige kursus o. s. v.

Og endelig må jeg ikke glemme at nævne vor almindelige *højskolevirksomhed*. På vore to højskoler i *Esbjerg* og *Roskilde* har vi om vinteren holdt almindeligt højskolekursus under de samme former som de øvrige højskoler i vort land. Sommertiden på højskolerne er anvendt til et stadig stigende antal kortere *sommerkursus* for fagforeninger og andre organisationer, som ønsker at give deres medlemmer lejlighed til også at opnå et åndeligt udbytte af deres sommerferie. Desværre blev vor højskolebygning i Esbjerg beslaglagt af tyskerne under besættelsen, og den er senere gået over til anden anvendelse. Men vi har udarbejdede planer til en ny højskolebygning både i *Esbjerg* og i *Århus*, og når det lykkes os at få disse skoler bygget, vil vor højskolevirksomhed kunne udvides betydeligt.

Jeg skal ikke her gøre noget forsøg på at give almindelige talmæssige oversigter over den virksomhed, som udfoldes i vort oplysningsarbejde. Det fremgår af de årlige beretninger, som udsendes. Men jeg vil alligevel nævne et eksempel, og jeg vil vælge mit eksempel fra den særlige del af vor virksomhed på landet, som vi kalder foredragsrækker. Det fremgår af vor beretning for 1947—48, at der i landkommunerne, fordelt over alle dele af vort land, blev holdt 182 foredragsrækker. En foredragsrække består af et vist antal foredrag i hver række, 4 eller 5 foredrag, som det nu kan være, og ved disse foredragsrækker blev der i alt holdt 786 møder. Det gennemsnitlige antal tilhørere ved hvert møde var 34, og tilhørertallet for alle møderne var således op imod 27.000. Det vil sige, at 27.000 gange i det år har alene på landet et menneske begivet sig til møde for at overvære en foredragsrække under Arbejdernes Oplysningsforbund.

Dette store tal siger meget. Måske siger det noget om, at de foredrag, som blev holdt, var værd at gå efter, det skal jeg ikke tillade mig at være dommer over, men tallet siger *mest* om den trang til oplysning, som findes i disse arbejderkredse, og som vi ved vort arbejde søger at tilfredsstille.

Lad os tænke på, at det er mennesker, der har deres arbejde, som udføres i dagens løb. Så kommer aftenen, og uanset træthed eller andet går de til foredrag. Måske har de et godt stykke vej til foredragslokalet, vi ved jo, hvorledes forholdene med lokaler er på landet. De går alligevel. Det er mest om vinteren, vore foredragsrækker afholdes. Det kan være dårligt vejr, det kan være regnfuldt og koldt, det kan være frost og sne, de går alligevel til foredrag for en times tid at lytte til det, foredragsholderen har at sige, og for at lytte til eller måske deltage i den ordveksling, som finder sted efter foredraget. De går, mænd og kvinder, til møderne — ledet af den indre trang til at lære noget, til at være med i det arbejde, der gøres for at udvikle og højne dygtighed og forståelse hos alle dele af det danske folk.

Det er et eksempel på vort oplysningsarbejde på landet, jeg har valgt. Jeg kunne have valgt mange andre eksempler. Vort arbejde på landet er omfattende, men endnu mere omfattende og mangecartet er det i *byerne*, hvor arbejderbefolkningen er tættere, og hvor forholdene som helhed giver større muligheder.

Oplysningsarbejdet i byerne og de større stationsbyer ledes gennem ca. 120 lokale oplysningsudvalg, og der er således her en langt fastere organisation, end vi endnu kan have på landet. Foredragsrækker, studiekredse og aftenskoler udgør hovedformerne for arbejderoplysningen i byerne. Ikke mindst i hovedstaden udfoldes der en rig, mangesidet og fra ethvert oplysningssynspunkt interessant virksomhed.

Arbejdernes Oplysningsforbund er en organisation med sit særlige formål og sit eget liv. Der virkes året rundt gennem de særlige lokale organer, og virkefeltet er i almindelighed de medlemsskarer, der har sluttet sig til arbejdernes organisationer.

Men det ligger mig på hjertet ved denne lejlighed at fremhæve, at Oplysningsforbundet har rige og værdifulde forbindelser med andre oplysningsinstitutioner i Danmark. Jeg skal nævne *Dansk Folkeoplysnings Samråd*, som vist egentlig er oprettet ved initiativ fra Arbejdernes Oplysningsforbund, og som har tilslutning fra de danske højskoleforening, aftenskolernes forening o. s. v. Formålet er at fremme det almindelige folkelige oplysningsarbejde i Danmark, bl. a. organiseres særlige universitetskursus for uddannelse af lærere og ledere i folkeoplysningens tjeneste, og samrådet har ved sådanne kursus haft husly ved Københavns Universitet og Århus Universitet.

Oplysningsforbundet har et intimt samarbejde med *Folkeuniversitetet* og dets virksomhed, både i hovedstaden og rundt om i provinsbyerne. Jeg tror, det er et samarbejde, som er lige frugtbringende for begge parter. Vi har forbindelse og samarbejde med kulturorganisationen *Arte* og med *Arbejdernes Kunstforening*, begge institutioner, som tager sig af den mere kunstbetonede side af livet, og som fortsætter og viderefører bestræbelser, som Arbejdernes Oplysningsforbund altid har lagt vægt på.

Arbejdernes Oplysningsforbund ligger fast forankret i det nordiske samarbejde. Vi har det livligste samarbejde med de tilsvarende organisationer i *Sverige*, *Norge* og *Finland*, og repræsentanter for disse organisationer er vore gæster i dag. Vort samarbejde med *England* må også nævnes. Fælles engelsk-nordiske kursus afholdes skiftevis i England og i et af de nordiske lande. Men ikke alene i det egentlige oplysningsarbejde er Oplysningsforbundet stærkt interesseret. Også udviklingen af det almindelige samarbejde mellem de nordiske folk har været stærkt levende i alle kredse inden for vort arbejde, og det almindelige nordiske samarbejde har været emnet for mange møder og mange foredragsrækker i Arbejdernes Oplysningsforbund. Talrige

medlemmer af vore lokale udvalg rundt om i landet har gjort værdifuld indsats i det nordiske samarbejdes tjeneste.

Vi er samlet i dag for at mindes det arbejde, som er udført i de første 25 år af Arbejdernes Oplysningsforbunds liv. Vurderingen af virksomheden gennem de 25 år må komme udefra og indefra. Vurderingen *udefra* er jeg ikke i stand til at give udtryk for. Selv om jeg ikke har taget del i det daglige arbejde, har jeg som formand for styrelsen i de 25 år været for meget »indenfor« til, at min vurdering kan regnes for helt objektivt. Men jeg håber, at vurderingen udefra vil være den, at Arbejdernes Oplysningsforbund i de 25 år har haft en plads i det almindelige danske oplysningsarbejde, som ingen anden institution kunne fylde, og at bestræbelserne for at fylde denne plads ikke har været forgæves.

Vurderingen *indefra* vil være påvirket af den glæde, det har været at være med i arbejdet. Men er denne glæde i virkeligheden ikke udtryk for en menneskelig rigtig vurdering? Er den ikke et bevis for, at arbejdet har båret frugt?

Jeg tror det. Og jeg tror, at netop følelsen af, at arbejdet har båret frugt, har været den bedste belønning for alle dem, der landet rundt har gjort en indsats for Arbejdernes Oplysningsforbund.

Lad denne glæde over, at arbejdet — det ofte slidsomme arbejde — bærer frugt, være det ledende motiv for alle dem, der skal føre Arbejdernes Oplysningsforbund videre i de år, der kommer.

Lad vort forbunds virke bidrage til ny intellektuel udvikling, større kundskabsfylde, ny åndelig berigelse for de store folkegrupper, der samler sig om Arbejdernes Oplysningsforbund.

C. V. Bramsnæs.

RIGSDAGEN INDEFRA

Af POUL HANSEN, Kalundborg

MONUMENTALT og repræsentativt rejser Christiansborg sin ålt for tunge og noget for pralende stenkolos på den historiske Slotsholm i København — udvendig og indvendig overlæst med symboler, og ved selve de institutioner, det afgiver bolig for — Rigsdagen, kongen (ved festlige lejligheder) og Højesteret — et samlet symbol for magten i riget, tredelt som forudsat i grundlovens § 2 i den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt. Idet vi lader den dømmende magt helt og den udøvende delvis ude af betragtning, skal vi se lidt på de former, under hvilke den lovgivende magt udfolder sin myndighed — den myndighed, som for så vidt er den afgørende, som den fastsætter reglerne for både den udøvende og dømmende magtudfoldelse.

Ifølge grundlovens bogstav er kongen suveræn i valget af ministre. Efter gældende statsskik har Folketingets flertal været bestemmende herfor siden 1901. Dermed giver Rigsdagen ikke alene reglerne for den udøvende magt, men bestemmer også hvem der skal stå i spidsen for den og give den retning og tempo. Samtidig ligger lovgivningsinitiativet rent faktisk hos de vekslende regeringer som udtryk for de fremherskende politiske anskuelser i folket. Allerede derved er det skarpe skel mellem lovgivende og udøvende magt blevet noget udvisket.

Efter grundloven er Rigsdagens vigtigste beføjelse at behandle og vedtage love. Rigsdagen skal desuden behandle og billige krigserklæringer, fredsslutninger og indgåelse af forbund og traktater. Ligesom Rigsdagen har bevillingsmyndigheden, skal den også i henhold til § 49 vælge fire statsrevisorer, som skal gennemgå det årlige statsregnskab og påse, »at samtlige statens indtægter deri er opførte, og at ingen udgift uden hjemmel i finansloven eller anden bevillingslov har fundet sted«. Efter samme paragraf skal Rigsdagen tage beslutning om statsregnskabet. Såvel bevillings-

Poseidon ved Børsens rampe beskuer Christiansborg.

som revisionsbeføjelsen giver Rigsdagen en indgående adgang til kontrol med administrationen. Denne adgang underbygges af § 61, som siger: »Enhver rigsdagsmand kan i det ting, hvortil han hører, med dettes samtykke bringe ethvert offentligt anliggende under forhandling og derom æske ministrenes forklaring«.

Disse bestemmelser tilsigter egentlig kun *kontrol* med den udøvende magt for at sikre, at den helt ud følger de givne bestemmelser. I praksis griber Rigsdagen dog mere og mere ind i administrationen, idet den gennem forskellige udvalg er medbestemmende om, hvorledes den myndighed, der gives den udøvende magt — administrationen — skal bruges. Dette skyldes bl. a. det forhold, at en række love fra den senere tid, navnlig økonomiske love, er *bemyndigelseslove*, som lægger en så stor myndighed i regeringens hånd, at Rigsdagen har fundet det nødvendigt at have hånd i hanke med dens anvendelse. Det mest udprægede eksempel herpå er Rigsdagens vareforsyningsudvalg.

Endelig vil i hvert fald en mindretsregering altid ved vigtigere administrative afgørelser nære et ønske om at have ryggen dækket i forhold til Rigsdagen, hvorfor det er almindeligt at sikre tilslutning fra et flertal af partierne. Dette sker som regel ved konferencer mellem ministre og partiformænd. Disse konferencer finder sted så ofte og må tillægges en sådan betydning, at de i virkeligheden er blevet en institution.

Rigsdagens således skildrede indflydelse på administrationen har yderligere udtværet grænsen mellem lovgivende og udøvende myndighed. Også fra den anden side, af ministre og embedsmænd, trykkes skellet ind. Det er allerede nævnt, at det faktiske lovgivningsinitiativ ligger hos regeringen. Ethvert vigtigt lovforslags almindelige retningslinje fremgår af drøftelserne i ministermøder, men bestemmelserne formes i samråd med embedsmændene — ofte på grundlag af et kommissionsarbejde, hvori embedsmænd ligeledes har deltaget — og det er embedsmænd, som udarbejder lovforslagene. Under Rigsdagens arbejde med forslagene fremskaffes de oplysninger, der anmodes om, af ministeriernes embedsmænd, ligesom de som regel sætter de ændringer, man enes om, i endelig form. Alt dette giver nødvendigvis embedsmændene en vis indflydelse på lovgivningen, og man kan vel sige, at mange mindre betydende love i virkeligheden helt er skrevet af embedsmænd. Det er svært at sige, om der er noget betænkeligt derved her i landet, hvor vi har en loyal og gennemsnaglig embedsstand. Det er givet, at juridisk og anden lovteknisk bistand såvel som en vis administrativ sagkundskab må medvirke ved lovenes udformning. Det spørgsmål kan dog nok rejses, om ikke Rigsdagen burde være så vel udrustet med sagkundskab inden for sin egen embedsmandsstab, at man under forslagenes behandling i Rigsdagen kunne blive *noget* mere uafhængig af ministeriernes embedsmænd.

Det fremgår allerede af grundlovens regler, at Rigsdagen er landets vigtigste forum

for debat og behandling af alle offentlige anliggender. Ser man nøjere efter, er den det i endnu højere grad, end disse regler i sig selv angiver. Grundlovsparagrafferne kender i Rigsdagen kun de to ting samt i visse særlige tilfælde fællesudvalg for Folketing og Landsting. *Partibegrebet* derimod kendes overhovedet ikke i grundloven. Der siges heller intet om udvalg, bortset fra de nævnte. For grundloven består Folketing og Landsting af enkeltmedlemmer, som forhandler sig tilrette om sagerne. Denne ramme svarer til folkestyrets meget tidlige trin — det uorganiserede, det individualistiske folkestyre. Men rammen har været smidig nok til den udvikling, som i det organiserede og organiserende folkestyres tidsalder har lagt tyngdepunktet i rigsdagsforhandlingerne over i *partierne*, i *udvalgene* og *partiformandskonferencerne*.

Ved afstemningerne i Folketing og Landsting konfirmeres de beslutninger, der er opnået enighed om i udvalg og partiformandskonferencer, og som derefter er tiltrådt i partimøderne. Det hører til de meget sjældne undtagelser, at en rigsdagsmand tager stilling, endsige *ændrer* stilling som følge af den åbne debat »i salen«. Forhandlingerne i tinget har naturligvis deres betydning, men påhøres dog kun ved særlige lejligheder med virkelig interesse. Med spænding imødeses de kun, når der er »storpolitik« i luften. Det hænder ikke hver uge, at et indlæg hæver sig op til et niveau, der gør det fortjent til småmønt. Af mange betragtes de åbne forhandlinger som en formalitet, der skal overstås. Folketingsformanden presser på for at begrænse debatten, mange medlemmer er fraværende, og i vid udstrækning negligerer pressen tingenes forhandlinger til fordel for reportage fra udvalg, partimøder og ministerværelser. Mere end en egentlig *forhandling* består den offentlige rigsdagsdebat af en gensidig *præcisering af standpunkter*, der oftest er alt for velkendte. Som regel taler kun een mand fra hvert parti, nemlig den dertil udpegede ordfører, og når temperamentet løber af med et »menigt« medlem, er det som oftest til ikke ringe ærgrelse for partiformanden.

Der er forsøgt en fornyelse gennem *spørgetimerne*. Ideen er rigtig nok, men den er blevet brugt for meget til agitation. Det var navnlig mærkbart, sålænge radioen transmitterede spørgetimerne. Det er karakteristisk, at spørgetimerne er så lidt brugt af regeringspartiets medlemmer. Både de og ministrene foretrækker åbenbart at klare spørgsmålene underhånden.

Uden at nogen endnu synes at have fundet de vises sten lever vistnok hos mange — også mange rigsdagsmedlemmer — et ønske om at forny navnlig folketingsdebatten. Der kunne ofres nogle færre ord på gentagelser og småtterier, og til gengæld ville det live svært op og sikkert tilføre debatten noget værdifuldt, hvis flere medlemmer deltog, når virkelig store spørgsmål var fremme. Der var tilløb dertil under debatten om Atlantpagten, men den blev desværre lidt for meget bestemt af modsætningsforholdet mellem Kommunisterne og de øvrige partier.

Langt mere end forhandlingen i tingsalene er drøftelserne i *partimøderne* meningsformende og afgørende. Her kan naturligvis kun tales om de socialdemokratiske partimøder, og man skal ikke uden videre gå ud fra, at det foregår helt på samme måde hos de andre partier. Partierne har haft en forskellig udvikling. Af de fire »gamle« partier har kun Socialdemokratiet haft en egentlig *partiorganisation*, før det fik en rigsdagsgruppe. De tre andre startede som *rigsdagspartier*. Dette betyder utvivlsomt for Socialdemokratiet en nøjere forbindelse med og hensyntagen til organisationen. *Solidariteten* spiller en større rolle hos Socialdemokratiet, hvilket har både en historisk og en ideologisk forklaring. Det er arbejderbevægelsens tradition at diskutere for lukkede døre indadtil og at stå og slå som een mand udadtil. Det har i hvert fald tidligere været en styrke og en fordel. For et socialdemokratisk rigsdagsmedlem vil det derfor som regel være en overvindelse udadtil at tage særstandpunkt, medens det i visse andre partier snarere synes at være en overvindelse at lade være.

Partigruppen, som består af samtlige partiers rigsdagsmedlemmer og ministre, er organiseret som enhver anden forening med egen bestyrelse, egne vedtægter og en egen kasse. Et særligt *indstillingsudvalg* har den ansvarsfulde opgave at foreslå gruppen, hvem den bør vælge til ordførere og udvalgsmedlemmer ved de forskellige sagers behandling. På partimøderne føres en *helt fri* diskussion. Ingen behøver at lægge bånd på sin opfattelse. Til gengæld søger man både at forstå hinanden og i enhver sag at finde frem til den fællesnævner, som kan forene.

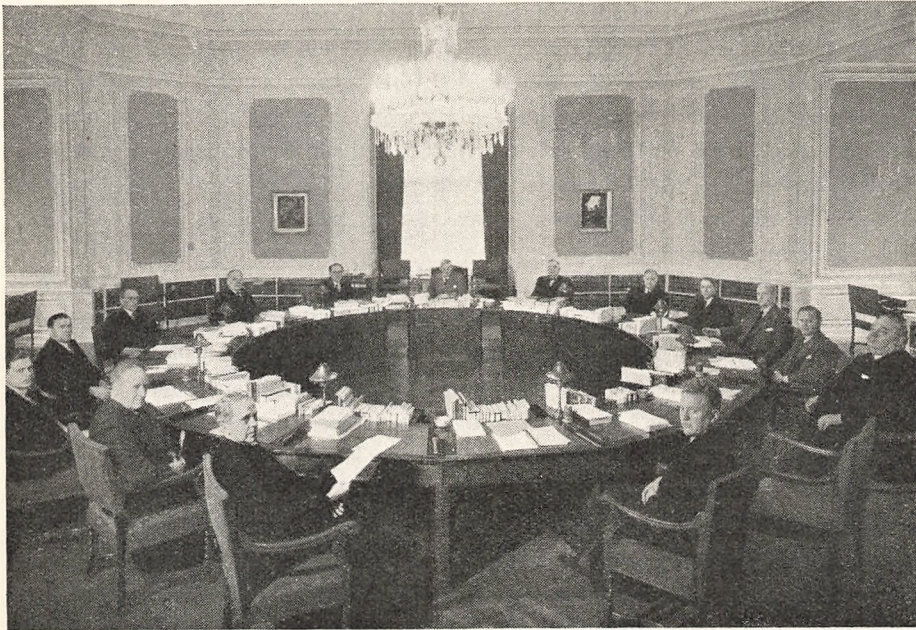
Hovedemnerne for diskussionen er regeringens lovforslag, der ikke forelægges Rigsdagen, før de er godkendt af partimødet. I forvejen er i hvert fald de vigtigere love gennemdrøftet på ministermøder, og som regel møder ministeriet med en enig indstilling. Det kan derfor være nok så vanskeligt for partimødet at ændre i forslagene, og der er kun sjældent ønske derom. Betyder det, at partiet mere eller mindre stillende bøjer sig for et regeringsdiktat? Aldeles ikke — folkestyrets mekanisme er finere end som så. På ministermøderne vil alle gruppens medlemmer være skjult til stede og bag dem vælgerne. Ministrene kender gruppens og vælgernes anskuelser og vil på forhånd tage dem i betragtning. Hvor skønnet er usikkert, vil lovforslaget gå til en foreløbig drøftelse i gruppen, således at en første meningsudveksling her danner baggrund for forslagets endelige udformning. Og selv om gruppen ikke ændrer i et regeringsforslag, kan der jo meget vel være anledning til at diskutere den måde, hvorpå ordføreren griber sagen an, ligesom man kan diskutere de ændringer, der eventuelt skal stiles imod under udvalgsarbejdet. Medens udvalgsarbejdet foregår, og navnlig når det nærmer sig afslutningen, finder der ofte hyppige diskussioner sted i gruppen om det grundlag, på hvilket der kan være tale om at indgå forlig med de andre partier.

Næppe noget sted i partiet underkastes tidens *store* spørgsmål en så indgående behandling som i rigsdagsgruppen, i særdeleshed når de tenderer mod et mere eller mindre kraftigt brud med partiets traditioner. I begyndelsen af 1930'erne gjaldt det således kriselovgivningen og militærspørgsmålet. I det sidste årstid har Danmarks udenrigspolitik ofte stået på dagsordenen.

Men diskussionsstoffet er ikke udtømt dermed. I gruppen stilles spørgsmål til ministrene om administrative og andre sager. Afgørelser kan kritiseres, små problemer rejses, krav stilles, og hvis et og andet gruppemedlem er fremkommet med en såkaldt »uheldig« offentlig udtalelse, må han uden persons anseelse stå til ansvar over for gruppens medlemmer!

Ind i alle større sagers behandling væver sig de *taktiske* overvejelser, hvis mål groft sagt er at nå frem til at bestemme, hvad *partiet* i den givne situation har størst fordel af at foretage sig. Det er ganske ejendommeligt, at store dele af offentligheden finder det nedværdigende, når *politiske partier* tager taktiske hensyn. De samme mennesker, som beundrer den fine taktik hos et fodboldhold, en cyklytter eller en general, kan udmærket forarges over en lige så fremragende taktisk evne hos en politiker! Man ser bort fra, at vi i alle livets forhold tager taktiske hensyn. I selv det mest harmoniske ægteskab vil hustruen — eller manden! — bevidst eller ubevidst overveje, hvorledes hun (han) skal få ægtefællen med på en idé, han (hun) på forhånd er imod! Hvis der skal være nogen mening i tingene, må ethvert parti naturligvis mene, at gennemførelsen af dets anskuelser er det bedste for samfundet som helhed, og det kan derfor ikke være uberettiget at overveje, dels hvorledes man bedst når til en sådan gennemførelse, dels hvorledes partiet bedst opnår en øget styrke, som atter giver større mulighed for anskuelsernes virkeliggørelse. Hermed være ikke sagt, at taktiske hensyn bør gå foran alt andet — og heller ikke, at de gør det. Det er en misforståelse, at taktiske og saglige hensyn altid er hinandens modsætninger. Ofte forenes de meget godt. Sandheden er da også den, at de »taktiske manøvrer«, man forarges over, er dem, der udfoldes af folk, der vil noget andet, end man selv vil. Dyrkes den politiske taktik for sin egen skyld, kan den lamme rigsdagsarbejdet. Anvendt med måde og klogskab, kan den virke i allerhøjeste grad fremmende for det.

Atmosfæren i rigsdagsgruppen får uundgåeligt præg af et vist frimureri. Praktisk talt hver dag, så længe Rigsdagen er samlet, holdes der gruppemøder. Medlemmerne sidder ved siden af hinanden i tingsalen, arbejder sammen i grupper i udvalgene og samles i kaffeklubber til eftermiddagskaffen i snapstinget. De kender hinanden med fejl, fortrin og særheder. Omgangs- og diskussionstonen er kammeratlig, men fuld af smådrilleri og sarkasme. Sproget er bramfrit, og naturligvis kan det hælde, at gemytterne tørner hårdt sammen. Alligevel findes der et sammenhold og en gensidig

Folketingets finansudvalg — Rigsdagens vigtigste udvalg.

hensyntagen, som næsten kan kaldes forbillig. Enhver, der forstår denne atmosfære, forstår også, at et gruppe-medlem nødtigt »bryder ud«, og at den samlede optræden nok har noget med disciplin at gøre, men ikke med en fra oven påbudt kadaverdisciplin. Den kommer indefra og er i det store og hele selvpålagt.

Den frie »tværpolitiske« diskussion finder sted i udvalgene. Jo mindre — og jo mindre højtideligt — udvalg, des friere diskussion. Udvalgene er sædvanligvis på 15 medlemmer, men skal et forlig opnås i en vanskelig sag, nedsættes som regel et endnu snævrere underudvalg, bestående af 4—5 partiordførere foruden udvalgsformanden. Drejer arbejdet sig om en ny og nogenlunde omfattende lovgivning, vil udvalgsarbejdet i den første tid minde meget om studiekredsens. Man gennemgår forslaget, udveksler almindelige synspunkter og indhenter oplysninger. Oplysningerne skaffes af administrationen under vedkommende ministers ansvar, og ministeren må selv ved vanskelige spørgsmåls besvarelse og drøftelse møde til »samråd« med udvalget. Først efter en sådan kulegravning af sagen kommer de egentlige forhandlinger om grund-

laget for en større eller mindre enighed. Her kan tingene komme til at ligge meget forskelligt. Det kan på forhånd være en oplagt sag, om hvis gennemførelse der er almindelig enighed, og det er da en udpræget *saglig* opgave at tilvejebringe det endelige resultat. Men interesser og anskuelser kan også stå hinanden stærkt imod, og det kan være uvist, hvad partierne egentlig vil. Så skal udvalgsformands og ordføreres forhandlingsevne og taktiske kunnen stå sin prøve. Men at prøve en skildring af, hvorledes det så går til, er en håbløs opgave, for det kan forme sig på lige så mange måder, som der er udvalg!

Udvalgsarbejdet er meget krævende for partiernes ordførere, udvalgsformændene og -sekretærene — og naturligvis for ethvert udvalgsmedlem, der vil præstere et stykke arbejde og have indflydelse på den pågældende lov (og lad det være sagt for .117. gang: der betales *ikke* ekstra for udvalgsarbejde). I visse henseender er arbejdet endog *urimeligt* krævende. Alle mere vigtige udvalg burde således have tilknyttet en rigsdagsembedsmand som sekretær, der kunne tage sig af det mere teknisk betonedede arbejde.

Det hænder ikke sjældent, at et udvalg efter meget lange forhandlinger skal gøre sig hurtigt færdig med arbejdet, og det kan da knibe med at gøre afslutningen så omhyggelig, som den burde. Selve lovudformningen går det endda med, men de bemærkninger, som i udvalgsbetænkningen knyttes til lovforslaget, kan blive vel hastigt udformede. Betænkningerne har ikke helt samme gyldighed som lovparagrafferne, men omtrent. Derfor bør de være velovervejede. En jævnere rytme i udvalgsarbejdet var derfor ønskeligt, men der synes at være noget i selve menneskenes natur, som gør ethvert arbejde mere hektisk ved afslutningen end ved begyndelsen!

— — —

Som oftest tager statsministeren initiativet til *partiformandskonferencerne*, som kan dreje sig om mange sager — fra de vigtigste udenrigspolitiske spørgsmål til næsten rene petitesser om arbejdets praktiske tilrettelæggelse. Mange sådanne konferencer efterfølges af drøftelser i grupperne og nye forhandlinger i forskellige konstellationer mellem partiformændene. Partiformandens post er helt igennem meget krævende og ansvarsfuld. Han skal tilrettelægge sin gruppes arbejde, være vel orienteret om alt, hvad der foregår i Rigsdagen og altid have den nøjeste føling med indstillingen i sin gruppe, så han med størst mulig sikkerhed kan deltage i de mange ofte tidsslugende forhandlinger, som hører til hans job. Det er næsten umuligt for ham at have et erhvervsarbejde ved siden af, og det er et spørgsmål, om ikke partiformændene burde have et ekstra vederlag, som gjorde dem uafhængige af andre indtægter.

Folketingets protokolsekretær, *Svend Thorsen*, har et sted skrevet, at Rigsdagen ikke i dag rummer så mange lysende begavelser som i 1849, men at til gengæld det gennemsnitlige niveau er hævet. De lysende begavelser pynter på Rigsdagen og kan ikke undværes i debatterne og det saglige arbejde, men behovet er størst for den jævne, solide sagkundskab, den sunde fornuft og den nøjeste kontakt og indfølelse med, hvad der rører sig i befolkningen. Det er slet ikke altid, at den strålende begavelse og den, offentligheden lægger mest mærke til, samtidig er den, der gør mest nytte og øver størst indflydelse. Begavelse og viden er solide kilder til indflydelse, men de er ikke nok. Det er vigtigt at have en god »jordforbindelse«, d. v. s. en sikker fornemmelse af ønsker og stemninger i befolkningen og evne til pålidelig vurdering af, hvad der er holdbart i forhold til denne. Overhovedet er den sikre politiske intuition og vurderingsevne sammen med evnen til at forhandle blandt rigsdagsmedlemmets bedste aktiver. Man spørger også i nogen grad efter, hvad en mand repræsenterer. Den, der har en stor organisation i ryggen, taler med vægt — om han da ellers iøvrigt siger noget fornuftigt. Man spørger efter erfaring og tidligere indsats, og endelig vil den flittige altid — alt andet lige — have en chance frem for den mindre flittige.

Man kan nu og da møde den opfattelse, at folk, der ikke »siger« noget i Rigsdagen, heller ikke gør fyldest derinde. Det kan være en meget uretfærdig bedømmelse, så sandt som det for de fleste spiller en væsentlig større rolle, hvad de siger på gruppe-møderne og udretter i udvalgene, end hvad de udtaler fra Folketingets eller Landstingets talerstol. Det er først og fremmest på de indre linier, de skal vise, hvad de duer til — selv om naturligvis en kvik bemærkning eller et godt indlæg i den åbne debat kan stive respekten af.

Den nye, som træder ind i en rigsdagsgruppe — og navnlig i en så stor gruppe som den socialdemokratiske — må i reglen ikke vente straks at få en plads i solen. Han vil finde de »store« ordførerskaber og vigtige udvalgspladser besat i forvejen. Hvad de »gamle« har af den slags, afgiver de nødigt, og kun et stort mandefald ved et valg eller en pludselig udnævnelse af 17 ministre giver luft, så der bliver plads for folk af anden og tredje linie! Den nye skal helst iagttage en klog tilbageholdenhed med hensyn til at tilkendegive sin uforgribelige mening om tingene. For megen beskedenhed er dog også af det onde. Det er ikke så lidt af en kunst på den rette måde at gøre opmærksom på sin eksistens og at udnytte de chancer, som byder sig.

Mener man end at være aldrig så politisk helbefaren, må man dog være indstillet på en læretid. Man står sig ved det. Der gives her i landet ingen bedre lærestol i samfundskundskab — og menneskekundskab — end rigsdagsarbejdet. Der kan læres af tingenes forhandlinger, men især af gruppedrøftelser og endnu mere ved deltagelse i udvalgsarbejde. Fortræffelige hjælpemidler findes i biblioteket, i avislæsesalen — og

i kaffeklubberne i snapstinget. Den personlige omgang med meningsfæller og modstandere har for mange politikere haft overmåde stor betydning for deres kendskab til sagerne og deres vurdering af forhold og mennesker.

Det første trin i arbejdet er en udvalgsplads. Det næste er det første beskedne ordførerskab, hvor man faar en bestemt sag at arbejde med. Men det mest interessante arbejde er formandsposten i et ikke alt for ligegyldigt udvalg. Her har novisen den store chance for enten at blamere sig eller vinde respekt og blive anerkendt som en, der hører med i laget!

Under skattedebatten i foråret hævdede fhv. finansminister *Thorkild Kristensen*, at rigsdagsmændene var bange for vælgerne og derfor til tider valgte det populære frem for det rigtige. En sådan dom må nødvendigvis være subjektiv. Hvad der er rigtig for *Thorkild Kristensen*, behøver ikke at være det for *H. C. Hansen*. Noget absolut objektivt rigtigt lader sig kun sjældent fastslå i politisk arbejde. Men det er naturligvis givet, at hensynet til befolkningens ønsker altid må spille ind i overvejelserne. Ellers havde rigsdagsarbejdet ikke ret meget med folkestyret at gøre. På den anden side er rigsdagsarbejdet netop først og fremmest en skole i ansvarsbevidsthed. Problemerne ses i større sammenhæng og gang på gang erkendes den dybe sandhed i ordene om, at politik er det muligste kunst. I forhandlingerne i tingsalen, på gruppemødet og i udvalgsværelset og i den enkelte rigsdagsmands overvejelser brydes det ønskelige med det mulige. Kunsten er at finde den fællesnævner, som folkets flertal kan vedkende sig, og som rummer en smule perspektiv ud over dagen og vejen.

Poul Hansen, Kalundborg.

Hvordan skrider det med Tysklands »demokratisering«?

AF OLUF BERTOLT

DER findes et fotografi fra majdagene i 1945, der viser en tysk soldat, en efternøler, som træt og våbenløs og muttersene trasker over Lillebæltsbroen — heim ins Reich, hjem til riget. Man kan ikke se på dette billede — jeg tænker de fleste kender det — uden at genopleve den intense følelse af lettelse, af befrielse, der lisom løftede os allesammen, da krigens og besættelsens mareridt var ovre. De sidste grønne forsvandt, også de tyske flygtninge er siden vendt hjem. Nu er vi os selv igen. — Nogen erstatning for den skade vi har lidt, for udplyndringen, for svie og smerte, kan vi ikke vente. Og vi er ikke hævnerrige. Men disse mennesker, dette folk her syd på skal vi ikke ha' mere at gøre med. Nu må de sejle deres egen sø. Jeg tror det nogenlunde rammer den almindelige indstilling, når talen er om Tyskland.

Vi har jo nok fulgt med i aviserne, når store overskrifter påkaldte opmærksomheden om Nürnbergprocesserne, om blokaden af Berlin, om luftbroen, og nu om Bonnforfatningen, der synes at danne indledningen til et nyt afsnit for Vesttysklands fo'kelige liv. Men ellers møder man kun ringe interesse for hvordan det er gået de 67 millioner tyskere, som er vore naboer, og hvis forhold vi før var mere fortrolige med end noget andet folks udenfor Norden. Og pressen oplyser os heller ikke om det.

Det er meget kortsynet og uklogt at lukke øjnene for udviklingen i Tyskland. Vi får ikke orden og virkelig bedring i Europas økonomi og vores egen, sålænge ikke også Tyskland kommer på fode og bliver i stand til at give sit bidrag til verdens

velstand. Vi kan ikke føle os trygge overfor den fremtidige udvikling, hvis vi ikke får det tyske folk og i første række millionerne i den vestlige enhedsstat til at bygge med — sammen med de øvrige demokratiske nationer — på en ny og fornuftigere verden.

Hvordan forholder det sig f. ex. med den omstillingsproces, vi venter der skal foregå i de tyske sind. De skal afnazificeres, hedder det, de skal gøres til demokrater. Javel, vi hører om domstole, der dømmer eller frikender embedsmænd, industriledere, kunstnere o. s. v. — at alene i den britiske zone er 300.000 blevet fjernet fra deres stillinger som uegnede til at ta' del i genopbygningen, at kruppdirektører har fået fængsel eller bøder eller at Leni Riefenstahl blev frikendt o. s. v. Men den store, almindelige befolkning, som i 12 år var mere isoleret fra omverdenen end vi var i besættelsesårene, umyndiggjort, afvænned med at tage standpunkt og bære et ansvar, hvordan med den? Hvordan med den unge slægt, de der var tvangsindlagt i Hitler-Jugend og som nu står ved indgangen til arbejdet og en selvstændig tilværelse? Det gælder jo stort set hele befolkningen op til 30—35 år, at den har været indelukket, åndelig set bag pigetråd, under hitlerstyret, men også i tiden siden. Kan der overhovedet gro selvtilid, virkelyst, fremtidstro op imellem de tyske byers ruindyringer — kan der formes mennesker, som man kan lide på, af disse hulebeboere?

Lad os blot sige rent ud som det er: vi venter, de skal erkende og angre deres tidligere tro og opførsel og handlinger og indse, at vores måde at leve på og indrette os på er så langt bedre og værd at ta' til eksempel. Hvem er da vi? Ja, det er bl. a. de nationer, der nu er de fremmede besættelsesmagter i Tyskland. De repræsenterer og demonstrerer demokratiet i første række. Det skal sikkert ikke gøre det mere tillokkende. At den samme besættelsesmagt forbyder gennemførelsen af foranstaltninger, som tyske kompetente forsamlinger har vedtaget på fuldt demokratisk vis, styrker naturligvis heller ikke tilliden. Demokrati, siger man — åh, bliv mig fra livet med jeres demokrati!

Det er let at forstå, om en stor del har ræsonneret sådan. I det hele må man huske på, hvad Tyskland har været igennem i løbet af et slægtled. De fleste har familiemedlemmer eller pårørende, som har måttet bøde hårdt for at de gik ind for den ene eller den anden politik. De, der havde hverv og stillinger i Weimartiden og bekendte sig til Eberts og Scheidemanns Tyskland, blev måske sendt i koncentrationslejre af Hitlers horder. De, som uden at tænke dybere over tingene, gik ind for Det tredje Rige, er nu klar over, at de har været udsat for løgn og bedrag. De som havde stillinger og poster i hitlertiden, ser sig sat udenfor og måske stemplet som forbrydere. Er det underligt, om erindringen herom har fremkaldt den forestilling, at det overhovedet er en tvivlsom affære at mene noget og være noget i politisk henseende.

Fridhof Nansens Haus, Göttingen.

Man er desillusioneret, skeptisk, kritisk og tilbageholdende. Nu skal vi være demokrater! Hvornår kommer den dag, da vi skal afdemokratiseres? Værsgo — det bliver uden mig, jeg skal ikke nyde noget.

Det er så at sige udgangspositionen. Billedet stemmer ikke helt med den stærke deltagelse i de adskillige politiske valg, som er foregået siden 1945. Men i hitlertiden fik skam ingen lov at blive hjemme. Det forklarer i nogen grad, at valgdeltagelsen i det skeptiske Tyskland har været lige så stor som f. ex. herhjemme. Men den er forøvrigt gået noget tilbage, vel fordi man blev klar over, at man jo, trods de ydre demokratiske apparater, dog alligevel ikke havde ret meget at bestemme over selv.

Der er imidlertid sket en væsentlig ændring i opfattelsen af demokratiet i årene siden sammenbrudet, og der vises mere forståelse for besættelsesmagternes situation — jeg tænker her på stillingen i vestzonerne. Naturligvis ser man hen til den dag, da amerikanere og englændere og franskmænd er borte; men taler man med tyskere i dag, så lader de tydeligt forstå, at de slet ikke har noget imod, at de fremmede blir i landet foreløbig. Og det både af udenrigs og af indenrigs årsager. Det mangler ikke på anklagepunkter mod de allierede myndigheder. Og de har øjensynligt også

begået mange dumheder. Men flere og flere er ved at forstå, at i den åndelige og ideologiske brydningstid, Tyskland gennemgår, er de allierede trods alt med på lysets side og yder en positiv hjælp, som Tyskland slet ikke kan undvære.

Der må arbejdes på langt sigt. Et eksempel på de allieredes bestræbelser for at gi' det tyske folk tilbage til sig selv, er deres bidrag til at skabe — eller støtte tyskerne i at skabe — en skole, et offentligt skolevæsen, hvor der udvikles frie og selvstændige mennesker og ikke undersætter eller trælle. I 1947 udgik der fra de allieredes kontrolråd i Berlin — alle fire magter stod altså bag — et direktiv angående ordningen af folkeskolen i alle fire besættelseszoner. Det gik ud på, at der skal tilvejebringes et sammenhængende skolesystem, en enhedsskole, med lige uddannelsesmuligheder for alle, med frit undervisningsmateriel på alle skoleens trin op til universitetet og med økonomisk støtte for alle, som har den nødvendig til deres uddannelse. Skolen skal være obligatorisk fra det 6. til det 18. år, med fuldstændig skolepligt lige til det fyldte 15. år og en tvungen ungdomsskole med begrænset undervisningstid for dem, som herefter går ud i det praktiske arbejde. Forældrenes ret og pligt til delagtighed i skolens forvaltning slås også fast. Og det siges i direktivet, at alt skolearbejde og skololiv skal stimulere til medborgerlig ansvarsfølelse og demokratisk livsførelse. Man har også øje for betydningen af rekrutteringen og uddannelsen af lærerne, og det bestemmes, at *al* læreruddannelse skal ske ved universiteter eller pædagogiske institutter af universitetsmæssig karakter.

Det vil ta' lang tid at virkeliggøre en sådan skole i det ødelagte Tyskland. Men der forberedes rundt i landene en skolelovgivning efter de retningslinjer, som her er trukket op. Et par steder er man allerede nået langt. I Jena, hvor den gamle pædagog Peter Petersen er med ved udformningen; det andet sted er den frie Hansestad Bremen, som hører til den amerikanske zone. Takket være en flok moderne indstillede skolefolk, Böttcher, Paulmann, Berger o. fl., som før Hitler satte en stopper for det, havde udført et frugtbart forsøgsskolearbejde her, har senatet i Bremen den 4. april i år vedtaget en skolelov, som i mange henseender kan tjene til mønster — eller i hvert fald fortjener at studeres — når vort eget skolevæsen forhåbentlig inden så længe skal ha' en overhaling. Som målet for opdragelsen angives i første paragraf »en samfundsfølelse, der hviler på agtelse for det enkelte menneskes værd, på stræben efter social retfærdighed og politisk medansvarlighed, og som opfordrer til tolerance overfor andres meninger og til fredeligt samarbejde med andre mennesker og folk.«

Så følger noget om opdragelse til arbejdsvilje, udrustning med den viden og de færdigheder, som arbejdslivet kræver, opdragelse til selvstændig tænken, til agtelse for sandheden og mod til at vedkende sig den og handle derefter, og ligeledes opdragelse til deltagelse i kulturlivet, det tyske folks såvel som andre folks.

Jeg kan i hvert fald ikke tænke mig noget bedre program for en folkets skole i et demokratisk samfund. Men, som sagt, jeg tror det vil ta sin tid, før virkeligheden når op i nærheden af idealet.

Derimod vil jeg gerne sige et par ord om det fric og frivillige oplysningsarbejde, som allerede er skudt frem over hele Tyskland i form af *Volkshochschulen*, ordet dækker her begrebet aftenhøjskoler hos os. De er, så vidt jeg kan se, nogle af de steder, hvor en ny social bevidsthed henter næring og ret væsentlige led af tysk kultur-liv, som det former sig i dag. Som svampe, der bryder op gennem asfalten, er der skudt sådanne skoler op i alle byer, store og små, og det er en af de ting, der for-bavser os, som kommer udefra, at der mellem byernes uhyggelige, forstemmende ruiner, hvor folk bor under aldeles ubeskrivelige forhold, er en interesse, en videlyst, så store skarer samles på disse aften-skoler — eller folkeuniversitetskursus — som iøvrigt også i reglen foregår i meget primitive omgivelser. Vore egne aftenhøjskoler eller UNIFO ville blegne ved at se rigdommen og mangfoldigheden af fag og emner, som dyrkes i tilsvarende tyske skoler. De spænder fra filosofi og sociologi, Ibsens og Strindbergs digtning, moderne kunst, musikkens mestre, alle mulige sprog, naturfag, radioteknik, atomfysik til praktiske fag som regning, matematik, retskrivning, stenografi, handels-fag, husholdning o. s. v. Der er hundreder af sådanne kursus, og de bæres væsentlig af elevafgifterne; de offentlige tilskud er forholdsvis beskedne, men der er bestræbelser i gang og lovudkast forberedt, som skal sikre lærerkræfterne en stilling på lige fod med offentlige tjenestemænd.

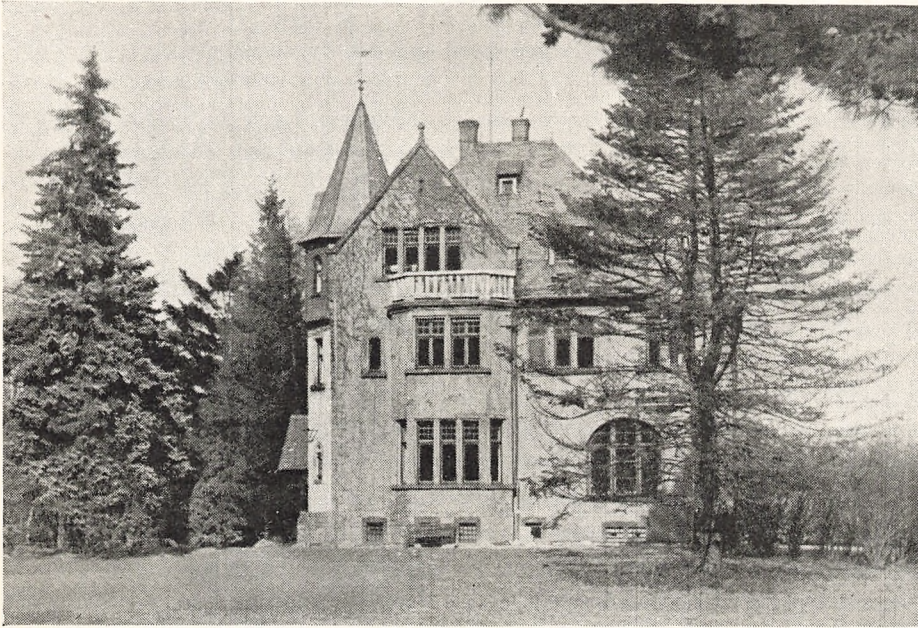
Ser man på tilslutningen, oplyser det en hel del om befolkningens trang og søgen. De praktisk-nyttige fag er bedst besøgt, derefter kommer den »musiske« linje, kunst, litteratur, musik — *Goethe* og *Rilke* synes ligefrem at være genstand for en lidenskabelig dyrkelse — og sidst og nederst kommer samfundsfagene; kun få gir sig i lag med, hvad der smager af politik. Gå uden om, sa' Bøjgen! Der er en vis sammenhæng mellem fagenes placering og deltagerne eller elevernes sammen-sætning på disse aftenhøjskoler. Med al forbehold overfor forskelle fra by til by tror jeg, det almindelige er, at tjenestemænd, folk i faste stillinger, udgør flertallet af deltagerne. Og kvinderne udgør tit henimod halvdelen. Nu er der jo også et betydeligt flertal af kvinder blandt den tyske befolkning. Men jeg har fået opgivet, at arbejdere i snæver forstand, fagforeningsmedlemmer, kun udgør fra 10 til 20 procent af det samlede deltagerantal, og at deres andel er gået tilbage.

Det kan hænge sammen med, at de akademiske lærerkræfter ved aftenhøjskolerne ikke har været i stand til at *nå ned* til arbejderne, til at komme på talefod med jævne mennesker. Det er jo en gammel historie, at den tyske akademiker har en tendens til at fortabe sig i abstrakte, filosofiske betragtninger og let mister fodfæstet

på jorden. Det kan også hænge sammen med den ændring, der er foregået i arbejdsforholdene i det sidste årstid, efter pengereformen. Der er kommet mere gang i arbejdet, det kan betale sig at arbejde, og der er bleven mindre tid for arbejderne til skolegang og åndelige sysler.

Aftenhøjskolernes utilstrækkelighed eller svigten, set fra et arbejdersynspunkt, har vel også medvirket til, at der er opstået eller genopstået særlige arbejderskoler, båret af fagforeningerne eller arbejderbevægelsen som helhed. Arbejderhøjskolen Tinz ved Gera, som adskillige danske arbejdere besøgte i 20'erne og de første år af 30'erne, da *Jensen, Hennig* og *Braunthal* var inspirerende lærere der, blev genoprettet i 1947. Men især i 1948 skete der et helt gennembrud for arbejderskolerne. Da fik de faglige landsorganisationer i flere af landene overladt bygninger, som hidtil havde været anvendt til andet formål, og der opstod hvad svenskerne kalder LO-skoler, fagforeningshøjskoler rundt omkring. Fagbevægelsen i Hessen fik sin højskole i Ober Ursel oppe på skråningen af Taunus, en 14—15 km udenfor Frankfurt. Den ledes af en ung, dygtig mand *Willy Burkelbach*, som har studeret i Amerika. Fagbevægelsen i Bayern fik sin tilsvarende højskole i Kochel nede ved Ober-Ammergau, hvor også det bayerske socialdemokrati for fem år har forpagtet et tidligere slot Aspenstein og åbnet en fri højskole for politisk og socialt demokrati. Den kaldes Georg von Vollmar-skolen og ledes af *Waldemar von Knoeringen*. I den britiske zone har det tyske fagforeningsforbund åbnet egne højskoler i Burgwall ved Bremen-Blumenthal, i Wenningsermark ved Hannover og i Hattingen-Ruhr. Udenfor Hamborg er man i færd med at indrette en tidligere herregård til en socialdemokratisk hjemhøjskole for ungdom fra Hamborg. I Bernau ved Berlin byggede de tyske fagforeninger i Weimartiden en højskole, der var højdepunktet af rationel indretning og komfort. Den blev naturligvis beslaglagt af Hitlers banditter, men er nu igen taget i brug som LO-skole, underlagt enhedsfagbevægelsen i Sovjetzonen.

I fjor blev også *Akademie der Arbeit* i Frankfurt åbnet efter at have været lukket i 15 år. Det var i 20'erne en europæisk berømt social højskole, et sidestykke til Ruskin College i Oxford, men ret nært tilknyttet universitetet. De 60—70 elever skal alle være fagforeningsmedlemmer, men kan så forøvrigt have de politiske anskuelser de vil, blot fordres en vis modenhed hos deltagerne. De væsentligste fag på akademiet er historie, samfundsøkonomi, arbejdsret, socialpolitik, og studierne lægges i høj grad an med henblik på dagens brændende spørgsmål, nationaliseringen af storindustrien, møntreformen og dens konsekvenser, samordningen og simplificeringen af sociallovgivningen o. s. v. På grund af de fortvivlede boligforhold blev der indrettet et internat for en del af eleverne i et temmelig molesteret hus tæt ved universitetet,

Landesgewerkschaftsschule des F. G. B., Oberursel, Tauris.

hvor undervisningen foregår, og det plus af samkvem og højskoleatmosfære, som man fik med i købet, gør, at man nu søger at bevare den ordening.

En tilsvarende institution blev ligeledes ifjor oprettet i Hamborg, *Die Akademie für Gemeinwirtschaft*, højskolen for samfundsøkonomi. Det var kooperationen og fagbevægelsen i Hamborg, som tog initiativet til oprettelse af skolen, men staten Hamborg trådte til og er den egentlige bærer af den. Alle de skoler, jeg her har nævnt, har samme formål, nemlig at imødekomme behovet for veludrustede tillidsmænd og funktionærer, som effektivt kan arbejde med på udviklingen af et demokratisk organisationsliv.

Folkkehøjskoler i nordisk forstand har der aldrig været mange af i Tyskland, og de der var, blev naturligvis udsløjet af Hitlerstyret. Nu er de ved at komme igen, og nogle af dem og deres ledere har, og vil sikkert få en stadig større betydning for den retning, udviklingen vil tage dernede. På bredden af Kielerkanalen ligger Rendsburg Heimvolkshochschule med *dr. Laach* som forstander. Længere sydpå i Britzonen ved Elben ligger en folkehøjskole *Göhrde*, indrettet i et gammelt jagtslot, som

Goering havde lagt hånd på, ledet af *Heiner Lotze* og *Hans Alfken*. Ikke langt fra Hamborg ligger *Barsbüttel* ungdomsgård, en upolitisk ungdomsskole fælles for Hamborg, Schleswig Holstein og Nedersachsen. Her virker bl. a. *Fritz Jöde*, som vi vil huske fra alsangsaftenerne for længe siden. Ved Weseren ligger *Jugendhof Vlotho*, et sted hvor briter og tyske som *Klaus von Bismarck* i fællesskab uddanner ungdomsledere — en skole, der har nogen lighed med Hal Kochs Krogerup. Bildungsstätte Fredenburg i Westfalen og slottet Inzigkofen ved Sigmaringen i Württemberg er lignende institutioner. Der findes stærkt kristeligt betonedede bondehøjskoler som f. ex. i Altenburg. Jeg ved ikke besked om dem alle. Der ligger nogle ved Rhinen. Måske er der en 8—9 stykker, som vi ville kalde folkehøjskoler.

De har deres store mission som *mødesteder*. Det understreges gang på gang af højskolefolkene, at her skal vi mødes, tale frit med hinanden, finde os tilrette med hinanden, forstå dem af en anden mening og dog erkende vort fælles grundlag. De skal være skoler i livskunst, i samlivets kunst, hvad man føler, der er stærkt brug for.

Det som mere end noget andet er nødvendigt, for at tyskerne kan komme til at forstå, hvad *vi* forstår ved frihed og demokrati, er at få brudt det indelukke, som har omgivet og endnu omgir Tyskland, at få gjort ende på *isolationen*. Dertil kan tjene, at tyskerne kommer i forbindelse med strømninger og ideer i de demokratiske lande, som de kommer til udtryk f. ex. i litteraturen. Her skorter der meget. Det tyske teater af i dag yder sit ikke uvæsentlige bidrag hertil. Der spilles i gode opførelser, tit på primitive, mangelfulde scener, en mængde nyere engelsk, fransk, amerikansk dramatik. Men teatret er også dernede kun for et fåtal. Det er ringere stillet med litteraturen. Papiret er knapt og dårligt. Der mangler bøger, både fagbøger, f. ex. til studenternes studier, men også oversættelser af nutidens levende litteratur fra de andre lande. Det er smukt, at f. ex. det engelske Arbejdernes Oplysningsforbund har samlet en mængde bøger ind og sendt dem til tyske højskoler, men det blir jo væsentlig klassikere og ældre litteratur. Man synes, tyskerne skulle spare lidt på de mange Goetheudgaver, som man fejrer Goethe med her i hans 200 år, og hellere sætte ind på at lukke porten op for tidens, nutidens strømninger. Mer lys!

Men et andet middel til at bryde isolationen er at bringe tyskere, studenter, lærere, folkeopdragere, i kontakt med udlandet — at sende folk fra de demokratiske lande til Tyskland for at fortælle om deres hjemlige forhold eller indbyde grupper af tyske, som vil se og lære, til besøg i andre lande. Og det er også ved at ske i stigende udstrækning.

Folkehøjskolerne har her haft en stor mission som steder, hvor tysk ungdom har mødtes med andre landes ungdom. På Rendsborgskolen, i Hahnenklee og på Vlotho Jugendhof i Nedersachsen har der været stævner og kursus, hvor tyske og englændere

og skandinavere har levet sammen og lært af hinanden. De uger, den nordiske folkehøjskole i Geneve i fjor tilbragte i Vlotho, var en uforglemmelig oplevelse for dem, der var med, og vi har lov at tro, at det gav tyskerne noget af værdi for deres genrejsningsarbejde.

En række sammenslutninger rundt i verden, fredsvennernes hjælpearbejde, internationale studentervenner, udvalg for kulturelle forbindelser med udlandet eller det svenske forbund »för demokratisk uppfostran« har allerede i flere år gjort et arbejde for at række det kulturelle genrejsningsarbejde en hjælpende hånd. Også UNESCO kan nævnes i denne forbindelse. De nævnte sammenslutninger har sendt foredragsholdere til tyske højskoler og universiteter. Og de har skaffet studenter og lærere lejlighed til ophold og studier i demokratiske lande, også i Danmark. På fredsvennernes foranstaltning har der været hold af studenter på kursus ved Københavns og Århus universiteter, ungdomslærere og højskolefolk på Askov og andre danske højskoler. Jeg er glad ved at kunne sige, at den danske arbejderbevægelse har gjort noget tilsvarende og har haft hold af tyske oplysningsfolk, ungdomsledere og organisationstillidsmænd heroppe og givet dem indblik i dansk samfunds- og kulturliv. Man gør sig knap nogen forestilling om, hvad et ophold, blot på få uger, f. ex. i de nordiske lande, kan betyde for de gode viljers mænd og kvinder fra det isolerede Tyskland. Men de, som har haft chancen, bevidner, at det er af ulyre værdi. I breve efter tilbagekomsten fra et sådant kurophold i et demokratisk klima skriver de igen og igen: Nu ved vi først, hvad frihed er, nu har vi først fået begreb om, hvad demokrati er for noget. Tak for hvad vi har set og hørt og lært. Det har givet os kræfter og mod til at gå i kast med vores trølse opgaver. Vent blot ikke store resultater straks. — Giv os en halv eller en hel generation, så skal I se!

Med særlig deltagelse fra nordisk side blev der ifjor dannet et selskab »Internationale studentervenner« som byen Göttingen har overladt et hus, der er døbt Fridtjof Nansen-Huset, som skal være, ja allerede er blevet, et sted, hvor studerende ungdom fra hele Tyskland kan mødes med studenter fra andre lande og begge parter lære af samlivet med hinanden. Man må ønske, at Arne Sørensen må få held i sine bestræbelser for at få rejst et tilsvarende internationalt studenterhus i Frankfurt, som der synes at være interesse og offervilje for både i de angelsæksiske lande og i Norden.

Der er andre, som ser med skepsis og hån på de mangeartede strømninger og kræfter, der stiler mod at sætte Tyskland i stand til at tage plads i rækken af demokratiske kulturnationer. Og at der er kræfter, som arbejder herimod, er også åbenbart. Men der er lysning forude. Noget af det mest fortrøstningsfulde, der er sket i den senere tid, var den konference, som amerikanerne kaldte sammen i Bayern for nogle uger siden og hvor lederen af den amerikanske besættelsesmagts kulturarbejde i Tysk-

land udkastede tanken om en international Marshallplan for demokratisk oplysning og kulturarbejde. Den skulle netop som en af sine opgaver gå ud på at bryde isolationen omkring Tyskland og skaffe midler til en storstilet udveksling af lærerkræfter, studenter, kulturobyggere mellem Tyskland og andre lande.

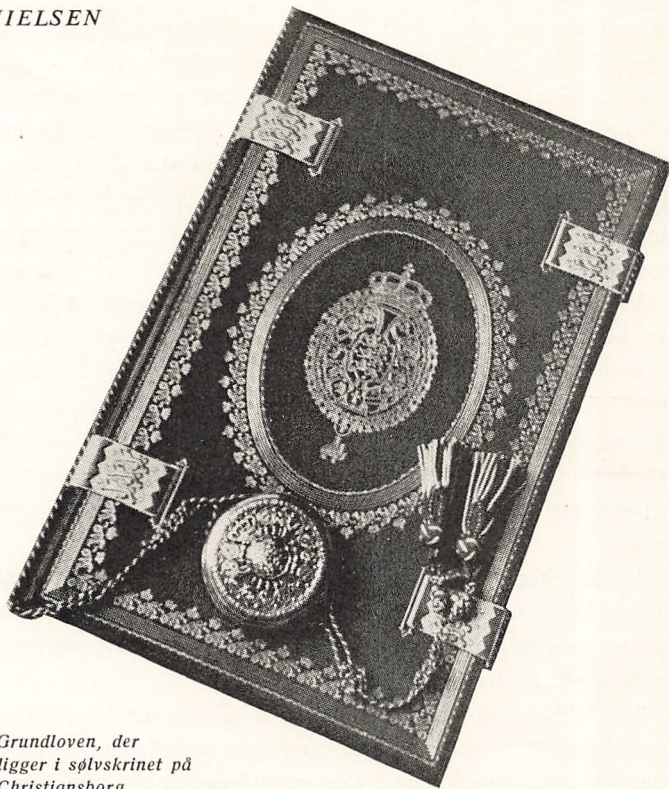
Med henvisning til den økonomiske Marshallplan og den nordatlantiske forsvarspagt blev det fra amerikansk side fremhævet som det eneste fornødne, at vi, som tilhører en fælles kultur og står over for samme trusel fra det kommunistiske diktatur, at vi slutter os nærmere sammen på det oplysningsmæssige og kulturelle område, som vi allerede har gjort det på det økonomiske og politiske.

Oluf Bertolt.

NED MED GRUNDLOVEN!

Af VIGGO MOLIN-NIELSEN

*Grundloven, der
ligger i sølvskrinet på
Christiansborg.*

I langt over hundrede år har Danmarks forfatningsanliggender stået på dagsordenen og har til stadighed fremkaldt røre som har ytret sig på forskellige måder, efterhånden som årene skred. Da dr. phil. J. J. Dampé i sin tid havde fattet plan om at indføre konstitutionelt styre blev han i 1820 dømt til døden for højforræderi og majestætsforbrydelse; han slap dog med at sidde indespærret i 20 år og kom altså ud af fængslet på et tidspunkt da forordningen om de rådgivende stænderforsamlinger havde været i kraft i 5—6 år. Med denne forordning var de danske forfatningsexperimenter sat så godt i gang at der overhovedet ikke er udsigt til at de vil standse før vi afskaffer selve forfatningen.

Næste led i det grundlovsmaskineri der nu har knirket i mere end 100 år var Frederik VII's forfatningsreskript af 28. Januar 1848, som byggede oven på stænderforsamlingerne med det formål at skabe en fælles forsamling for kongeriget og hertugdømmerne. Det faldt bort af sig selv kort tid efter ved den første slesvigske krigs udbrud. Midt under krigen kom grundloven af 5. juni 1849 der neppe nogensinde nåede at træde rigtig i kraft men hurtigt blev udstyret med et afbalancerende lod- og vægtstangssystem: først helstatsforfatningen af 26. juli 1854 der indførte et extra rigsråd på 30 medlemmer med hovedsagelig rådgivende og kun begrænset lovgivende myndighed for rigets dansk-tyske fællesanliggender. Denne helstatsforfatning afløstes den 2. oktober 1855 af en ny helstatsforfatning som dog et par år senere måtte tages tilbage på grund af tysk tryk.

Det næste forsøg blev »Grundloven for Danmarks og Slesvigs fællesanliggender« som blev stadfæstet den 18. november 1863 og næsten omgående førte til krig med Preussen. Da krigen var overstået blev der i et par år trukket tov mellem junigrundlovens rigsdag, novemberforfatningens rigsråd samt regeringen om formerne for en ny forfatning. Den kom til veje 28. juli 1866 og holdt til 1915, men under denne grundlov oplevede Danmark sine mest forbitrede politiske kampår, og der blev skabt modsætninger som prægede dansk politisk liv i mange år og neppe nok er forsvundet endnu.

Få år efter systemskiftet i 1901 begyndte rigsdagens stræb efter at få gennemført en ny grundlov. Det lykkedes som bekendt i 1915; store fremskridt blev dengang opnået, men samtidig indførtes bestemmelsen i § 94 som gør det til en meget vanskelig sag at ændre grundloven.

Det lykkedes dog alligevel i 1920 at få hele det tungtkørende apparat til at fungere, da der i anledning af genforeningen med Sønderjylland skulle foretages et par småændringer i grundloven. Den socialdemokratiske rigsdagsgruppe havde i foråret 1920 i forbindelse med røret om regeringen Zahles afskedigelse og under indtryk af den tyske Weimar-forfatning vedtaget at rejse kravet om indførelse af republik — og da der nu skulle vedtages ny grundlov uden andre ændringer end en beskeden udvidelse af rigsdagens medlemstal samt øjeblikkelig nedsættelse af valgretsalderen til 25 år til folketinget (i stedet for den gradvise nedsættelse der var vedtaget i 1915), besluttede socialdemokratiet sig til ikke at deltage i folkeafstemningen. Alligevel stemte 47,5 pct. af samtlige stemmeberettigede vælgere Ja ved folkeafstemningen (613.000 ja- og 19.000 nejstemmer), så det *har* altså kunnet lade sig gøre under 45 pct.-bestemmelsen at gennemføre en grundlovsændring *imod* et af de store partier. Men ingen tør rigtigt tro på at det vil kunne lade sig gøre igen.

I alt fald lod det sig ikke gøre i 1939. Ved folkeafstemningen om grundloven

krævedes dengang 978.039 ja-stemmer, svarende til 45 pct. af vælernes antal. Der kom til at mangle 11,762 ja-stemmer, hvilket vil sige, at ca. 15.000 tyske og ca. 13.000 færøske vælgere havde været afgørende for at den danske grundlov ikke blev ændret. Tyskerne havde på forhånd erklæret at de ikke ville stemme, og den ringe deltagelse på Færøerne viste at spørgsmålet her blev betragtet som et indre dansk anliggende. 45 pct.-reglens meningsløshed var understreget.

Nu taler man igen om grundlovsændring. Baggrunden er den velkendte at Venstre i spørgsmålet om valgretsaldere på hestepangermanér har »budt« 23 år — det gælder for alt i verden om ikke at give hvad modparten forlanger eller hvad ret og rimelighed kræver (man læse Gustav Wiedes lille satyrspil: To kroner og halvtreds!).

Tilbudet indeholder den iøjnefaldende fordel at vi smertefrit kan få gennemført en 23 års valgretsaldere ikke alene til folketinget, kommunevalg, amts- og menighedsrådsvalg, men også ved landstingsvalg hvor valgretsaldere i øjeblikket er 35 år, men i praxis ligger nærmere de 40 fordi landstingsmedlemmerne vælges på 8 år. Selvom valgperioderne er forskellige vil rigsdagens to ting når de vælges af samme vælgerkorps tendere mod at antage ens sammensætning; landstinget tilkendegiver derved endnu tydeligere end før sin overflødighed, og der vil muligvis kunne opnås enighed om en gennemgribende ændring eller fuldstændig afskaffelse af landstinget — skønt man ikke skal nære alt for store forventninger i så henseende. Venstre har tidligere (i 1938) erklæret sig villig til at gå med til nedsættelse af landstingsvalgretsaldere til samme højde som valgretsaldere til folketinget uden at dette tilbud var udtryk for nogen villighed til at ændre landstingets stilling i øvrigt.

Ulemperne ved forligstilbudet er at vi selv med en nedsættelse til 23 år vil have en valgretsaldere der hævder sin plads blandt verdens højeste, at vi derved i forhold til andre landes ungdom (vi kan indskrænke os til de mest nærliggende eksempler: Norge og Sverige) giver dansk ungdom et umyndighedsstempel som vi — og her ligger det afgørende — forsøger at gøre absolut vaskeægte ved at imprægnere det med 45 pct.-bestemmelsens sorte uforgængelighed, at vi endelig for en lang årrække lægger valgretsaldere fast på de 23 år til alle folkevalgte forsamlinger, medens man dog tidligere havde i alt fald en teoretisk mulighed for en separat nedsættelse af valgretsaldere til kommune- og amtsrådsvalg m. v., og at vi altså afskærer os fra i overskuelig fremtid at operere med kravet om 21 års valgret — for at de 23 år skulle kunne blive en hurtigt passabel mellemstation til 21 års valgretsaldere skal man vist ikke gøre sig illusioner om.

Og nu melder sig spørgsmålet: Hvorfor i al rimeligheds navn skal disse bestemmelser om valgretsaldere i det hele taget forankres i en lov som er næsten umulig

at få ændret? Kunne de ikke akkurat lige så godt anbringes i valgloven på samme måde som størrelsen af rigsdagsmedlemmernes vederlag, som man med forståelse for det nødvendige i en vis smidighed på dette område *ikke* har anbragt i grundloven! En af de få ting man har opnået ved at indemure valgetsalderen i grundlovsparagraferne er at der hos tilhængere og modstandere af 21 års valgetten er skabt en pompøs fornemmelse af at det er henholdsvis en umådelig vigtig og en overordentlig farlig sag at sætte valgetsalderen ned — medens alle erfaringer fra de lande, hvor en nedsættelse ikke er forbundet med væsentligt besvær, viser at der overhovedet ikke opstår problemer i den sammenhæng.

Der er nemlig en række lande som ikke finder det nødvendigt at bruge særlige konserveringsmidler til valgetsalderen men kan ændre den ved almindelig rigsdagsbeslutning. F. ex. gælder der både i Sverige, Norge og England en sådan ordning, uden at demokratiet i disse lande har været stedt i fare af den grund. For Sverige og England gælder det at de overhovedet ikke har deres forfatningsbestemmelser samlet i nogen særlig grundlov. Væsentlige dele af engelsk forfatningspraxis skriver sig fra Magna Charta, året 1215, Petition of Rights 1628, Habeas Corpus Act 1679 og Bill of Rights 1689. Engelskmændene lærte for 1000 år siden begynde/sesgrunde i politisk frihed af danskerne. Nu kunne vi godt lære lidt igen, også m. h. t. valglov, men det er en anden historie. De svenske grundlovsbestemmelser findes i loven om regeringsformen af 6. juni 1809, successionsordningen af 26. september 1810, trykkefrihedsordningen af 16. juli 1812 og rigsdagsordningen af 22. juni 1866 — alle med senere ændringer. Konserveringsbestemmelserne består for Sveriges vedkommende i at ændringer i disse love skal vedtages i to ordinære rigsdagssamlinger.

De danske konserveringsbestemmelser har ikke bragt landet nogen påviselig nytte, men har givet anledning til et umådeligt spild af tid, kraft og papir. *Det er tvivlsomt om selve grundloven overhovedet gør nogen nytte mere!* Gennem 100 år har alle væsentlige dele af den bundfældt sig i faste og uomstødelige traditioner, og en så betydende del af vort forfatningsliv som selve parlamentarismen har overhovedet kun sin støtte i tradition og er ikke knyttet til nogen lovbestemmelse — det samme gælder i øvrigt de tidligere nævnte lande, Sverige, Norge og England.

Man kan med føje antage at intet demokratisk dansk parti under normale forhold ville krænke de politiske grundsætninger og menneskerettigheder som vor nuværende grundlov er udtryk for — selv om den ikke eksisterede! Og under unormale forhold yder den alligevel ingen beskyttelse. Under unormale forhold kan det lade sig gøre at indføre censur på trods af grundlovens absolutte forbud mod censur (jeg skal ikke fortabe mig i betragtninger over hvorvidt den nugældende teatercensur er forenelig med grundloven; Borgbjerg mente det jo f. ex. ikke! — Se Folketingstidende 1905—06,

sp. 173 f. f.), under unormale forhold kan bestemmelsen om anholdtes fremstilling for retten inden 24 timer efter pågribelsen sættes ud af funktion, bestemmelsen om rigsdagsmænds immunitet kan tilsidesættes, der kan opkræves skat uden at der er vedtaget nogen finanslov, rigsdagen kan undlade at træde sammen til den fastsatte tid, foræninger kan ophæves ved regeringsforanstaltning o. s. v. Alt dette og mere til blev gjort under besættelsen. Det var simpelthen nødvendigt at gøre det, og grundloven med hele sit brand- og dirkefri sikkerhedssystem kunne ikke i ringeste måde forhindre det. I Danmark fik vi censur på trods af et kategorisk grundlovsforbud, i Sverige fik man ingen censur til trods for at svensk forfatning ikke indeholder noget absolut censurforbud — tværtimod vedtog man i Sverige under krigen en lov der udtrykkelig gav hjemmel for indførelse af censur; den blev blot aldrig sat i kraft. Jamen, der var da pokkers forskel mellem forholdene i Sverige og Danmark under krigen, vil man indvende. Fuldstændig rigtigt, og eksemplet viser da også at det netop er de aktuelle magtforhold som er afgørende for beskaffenheden af politiske friheder og rettigheder, medens lovtextens ordlyd er mindre væsentlig — det nytter intet med aldrig så mange erklæringer om det beståendes evige forbliven, når kendsgerningernes ubarmhjertige verden tvinger det urokkelige til at røkke sig.

Den traditionsbestemte del af dansk forfatningspraxis — parlamentarismen — står ikke svagere end den lovfæstede del, tværtimod, og den er *sundere!* Omkring de i grundloven levende indemurede frihedsrettigheder kan efterhånden danne sig den myte at de sidder vel beskyttede og uantastelige bag det stensatte paragrafværk, medens de i virkeligheden sidder under risiko for at sygne hen af blegspot, atrofi og mangel på lys og luft, og deres oprindelige ansigtstræk går i glemme. En stærk og fast tradition om at frihedsberøvelse i det hele taget kun kan ske med domstolenes hjælp vil f. ex. nok være sundere end en grundlovsbestemmelse der siger at enhver *anholdt* inden 24 timer skal stilles for en dommer. Det kunne måske tænkes at man under ændrede magtforhold ville opfinde en form for frihedsrov som ikke blev kaldt anholdelse — og så var overensstemmelsen med grundloven formaliter i orden. Allerede under de nuværende regler kan en person under offentlig forsorg på anstalt, som jo ikke egentlig er anholdt, godt holdes i forvaring gennem måneder eller år uden at grundloven derved krænkes! En traditionsbestemt forfatningspraxis vil ikke kunne skabe nogen falsk tryghedsfølelse med hensyn til menneskerettighedernes faste beståen, derimod vil den kunne fremme forståelsen af at frihed og politiske rettigheder ikke er noget en gang for alle givet, men er noget der stadig skal kæmpes for. Ønsker man endelig en skreven tilslutning til princippet om menneskerettighederne kan det jo ske ved at man ratificerer FN's erklæring. Derved binder man sig over for den øvrige verden til disse smukke principper — som dog desværre i FN's erklæring

på mange områder har fået en så naiv udformning at man har svært ved at handle dokumentet med tilbørlig alvor.

Den nuværende grundlovs bestemmelser henført til valgloven, retsplejeloven, en lov om regeringsform og rigsdagsordning o. s. v. vil betyde at spørgsmålet om forfatningsændringer skrues ned på niveau med almindeligt lovgivningsarbejde, og det undgås at der f. ex. danner sig den opfattelse at det er et vigtigt problem, værd at spille umådelig energi på, om valgetsaldere sættes op eller ned. Det burde i vigtighed rangere på linie med spørgsmålet om pensionsalderen for statens tjenestemænd.

Jamen, det vil dog aldrig kunne lade sig gøre at henvise bestemmelsen om ejendomsretten til en almindelig lov der kan ændres med en stemmes flertal, vil de ængstelige udbryde. Ejendomsretten vil være akkurat lige så uantastelig uden grundlovsbestemmelse som under det nuværende system, da bestemmelsen alligevel ikke vil kunne hindre nødvendige nationaliseringer eller andre påkrævede samfundsindgreb. I øvrigt har ejendomsretten til *åndsfrembringelser* først fæstnet sig efter at grundlovens text blev formuleret, og på dette område har altså udviklet sig en ejendomsbeskyttelse som stadig har vundet i effektivitet uden at have forfatningsbestemmelser bag sig.

Alt i alt: de nuværende forfatningsbestemmelser er overflødige for så vidt de stemmer med hævdunden praxis og almindelig retsopfattelse (grundlovsfædrene har formentlig også anset et forbud mod tortur for overflødigt!); de vil ikke blive krænket under normale forhold, og i ufredstider yder de alligevel ingen beskyttelse; de er skadelige i det omfang de efterhånden bliver sejlet agterud af udviklingen, idet sådanne bestemmelser giver anledning til politisk rumleri hvis larm står i omvendt forhold til spørgsmålets betydning. Megen kraft kunne indvindes til løsningen af vigtigere opgaver. I alt fald ville det være en lettelse om man slap af med den ulykkelige 45 pct.-bestemmelse — og det bliver vel før eller senere nødvendigt at afskaffe den og således gennemføre den førstkommande grundlovsændring i to tempi. Hvis den overhovedet skal kunne lade sig gennemføre. Og falder først 45 pct.-bestemmelsen er vejen banet for sundere forfatningsmæssige tilstande, der måske ved et kommende jubilæum kan føre til afskaffelse af det stykke lovgivning, som engang var et skarpt værktøj under tildannelsen af demokratisk praxis, men nu sløvt og uden virkelige muligheder for at blive livæstet snart har nået den musæumsmodne alder.

Viggo Molin-Nielsen.

Synt- ELLER KUNST

Af MØLLER NIELSEN

I mine bedsteforældres dagligstue hang der over skrivebordet to porcelænsplatter med forgyldte inskriptioner. På den ene stod der — Hvad er et hjem uden mor? og på den anden — Hvad er et hjem uden far?

Senere har jeg spekuleret på, hvorfor der ikke også var en porcelænsplatte med inskriptionen:

— Hvad er et hjem uden billeder på væggen?

Der er jo ingen danske hjem, der kan tænke sig at undvære billeder på væggene. Selv i det tarveligste hummer er der et billede hængt op, hvis det behøves af et menneskeligt væsen. Lad et hotelværelse være så ussel det være vil ... sengen kan være bundet sammen med sejlgarn og ståltråd, der kan være stumtjener i stedet for klædeskab, tapetet kan flagre ... én ting er i hvert fald i orden: — der er et billede på væggen.

For man kan byde en dansker dårlig mad, ussel løn og utålelige arbejdsforhold — men man vover ikke at byde ham en nøgen væg i et beboelsesrum. Man har efterhånden vænnet sig nogenlunde til at se nøgne mennesker — i hvert fald om sommeren ved stranden ... men en splitternøgen væg tør ingen se.

Den vigtigste grund til, at man hænger billeder op er altså, at man vil undgå fornemmelsen af den tomme væg. Et værelse ser først beboeligt ud, når der hænger små firkanter på de store tomme flader.

Disse firkanter *hygger*, synes man. Hygge er det modsatte af tomhed. Man fjerner tomhedsfornemmelserne ved at hænge billeder op. Man er i mange tilfælde ligeglad med, hvad billederne forestiller, bare de fylder op, sådan at væggen i hvert fald ikke er *bar*.

Andre mennesker forlanger at billedet skal forestille noget bestemt. Det skal f. eks. forestille personer, man ser op til.

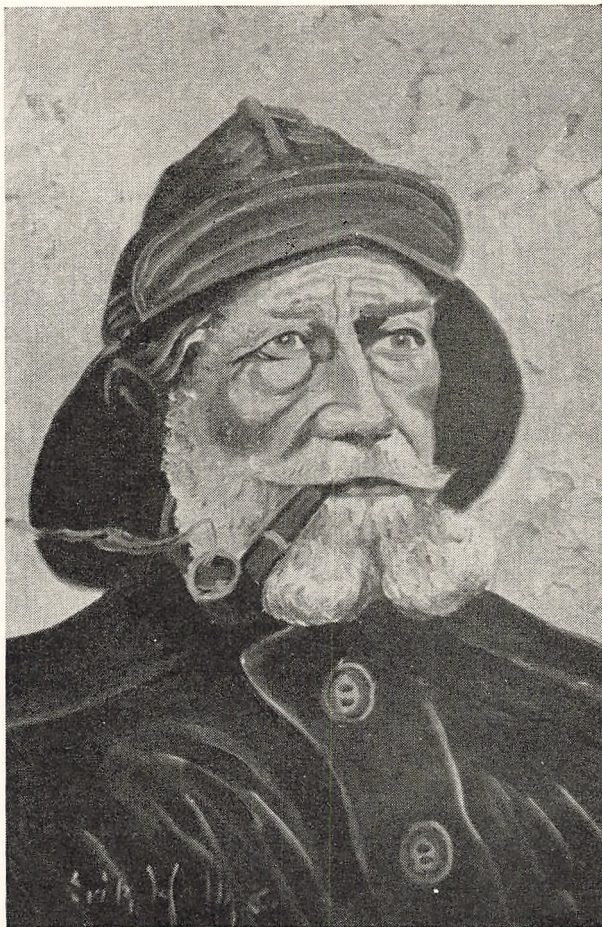
Peter Hansens billede af de legende børn på Enghave Plads er eksemplet på den gode kunst. Ikke blot er børnene skildret, uden at de ved af det — det er ikke teaterbørn, der spiller for et publikum — men børnene fordeler sig henover og ind i billedet helt naturligt — ligeså naturligt som lyset falder ned mellem parkens løv, og ligeså naturligt som farve lægger sig ved farve hele billedet igennem, som tone ved tone i et musikværk. Der er dyb og ægte menneskelighed i billedet, og der er en stor malers beherskelse af alt det strømmende og lette i et billedes verden.

Det kan være helgenbilleder eller afgudsbilleder. Hitler gav ordre til, at hans portræt skulle findes i ethvert tysk hjem, for at ingen skulle glemme, hvem der var fører. Nogle kontorchefer har et billede af deres koner stående på deres skrivebord på deres arbejdsplads — det kan være for at minde sig selv om, hvem der er deres foresatte og fører, det *kan* være, fordi han ser op til hende — og det kan også være, fordi han kan lide hende.

Det vigtigste krav man stiller til et billede er, at det skal forestille noget, man kan lide. Der var engang, da familjefølelsen var så stærk, at folk brolagde væggene i deres stuer med familjeportrætter — der sad oldefar, bedstefar, brødre, søstre, kusiner og kærester i søndagstøj så tæt som fluer på en lagkage, og så benovede ud.

Senere er familjefølelsen slappet noget, og folk har kastet deres kærlighed på lyngbakker, stråtede huse med stokroser foran bindingsværket og stille skovsøer. Det

Og dette er et glarmesterbillede — et fidusbillede af færeste art. Ikke blot er farven sat sovset og savlende på lærredet, men maleren har gjort fiskeren til en rar, brav og idiotisk helt med vatskæg og hellelys i de køkkenblå øjne. At fiskeren har sit at bøvles med af økonomiske sorger, tab, når redskaber ødelægges, vejret, havet og alt det, det fremgår ikke af dette dilettantiske bravadeportræt. Det er kun malet for at lokke en køber til at punge ud med et par hundrede kroner.

er en meget stærk kærlighed, for de vil ofre fra 100 til 600 kr. på billeder af disse ting. Denne kærlighed er så rørende, at den er mistænkelig, og man får lyst til at kigge lidt nærmere på den.

Der er nogen, der indretter deres hjem, så det er til at have det godt i — der er andre, der indretter det til at prale med. De køber møbler, som er så blanke, store og tunge, at deres familie og gæster må imponeres over, hvor flot og dyrt og pamperagtigt, det ser ud. Sådanne mennesker forlanger også, at deres billeder skal se dyre, flotte og

imponerende ud — det skal ikke bare være *billeder* — det skal være »stykker« — store flotte »skovstykker«, »søstykker«, »vildtstykker« eller »blomsterstykker« i brede tunge forgyldte rammer ... hvad man glæder sig over, er da ikke så meget billederne selv, som den glans af misundelse, ærbødighed og benovethed, de læser i deres gæsters øjne. Selvfølgelig må sådanne billeder være dyre, ellers er der jo ingen, der bliver betaget af dem ... derfor har ejermændene ladet sig lokke til at give fra 100 til 800 kr. for noget, som kun er 30—40 kr. værd i materiale og arbejds løn.

Disse billeder er nemlig ikke kunst — de er kun pynt. Pynt — det er noget, man hænger på sig for andres skyld ... kunst, det er noget, man har for sin egen skyld.

Jo ... siger menigmand, men jeg vil nu have noget hængende, som jeg kan glæde mig ved. Jeg kan lide sådan en skovsø med blankt vand og sådan et bindingsværks hus med støkroser ... det kan jeg sidde og kigge på i timevis, når jeg kommer hjem fra arbejde, og glæde mig ved.

Manden har fuldkommen ret. Han har virkelig hængt billedet op for at have det godt, når han ser på det. Sådant skal man indrette sit hjem. Man skal have det godt, når man er i det.

Spørgsmålet er bare, om denne mand forstår at have det godt. Sagen er nemlig den, at han sidder i stue sammen med en mand, der bliver ved at sige, hvad han kan lide at høre. Dette billede bliver ved at snakke ham efter munden. Det er ikke et ærligt billede, som fortæller en stor og strålende oplevelse om, hvor skøn skovsøen eller bondhuset er — det er et billede, der siger: — Jeg ved, hvad du kan lide at høre, og jeg skal smøre dig om munden og ørene med det, så længe du gider høre på mig.

Det er nemlig forskellen på fidusmaleren og kunstneren — at fidusmaleren maler, hvad folk kan lide, mens kunstneren maler, hvad han selv har oplevet.

Kunstneren kan ikke nøjes med at gentage, hvad der er sagt de tusind gange før. Hvis han maler en skovsø, så maler han den, som om det var første gang i sit liv, han oplevede denne sø, han opdager farver og lys, som ingen før har lagt mærke til, han maler så penslen dirrer og ryster af glæde over den pragt, som han her stilles ansigt til ansigt med. Det er kunstnerens opgave at give os opdagelser, vi ikke før har lagt mærke til, åbne vore øjne for farver, lys og former, vi ikke før har været opmærksomme på. Det er kunstnerens opgave at udvide vor horisont, brække vore øjne op for skønheden, vi ikke før har lagt mærke til.

Derfor er der afstand mellem det store folk og kunstneren. Folk vil høre de melodier, de kender, de vil se de landskaber, de kender i forvejen, de vil se dem malet i de samme farver, og på samme måde, de vil ikke høre noget nyt. Fidusmaleren ved alt dette og derfor tjærer han det samme sødsuppetmotiv op hundreder af gange. Kunst-

neren vil altid fortælle noget nyt om de gamle kendte motiver, han vil, vi stadig på ny skal opleve tilværelsen som et under og et eventyr.

Men folk vil ikke have noget nyt ... lad os få »Det var en lørdag aften« og »Hils fra mig derhjemme« — endnu engang ...

Når man kommer hos folk i deres hjem — både hos jævne arbejdere, og hos læger, embedsmænd og forretningsfolk, bliver man slået af én ting. Det er mærkeligt så gode højer, de har i deres reoler, og så dårlige billeder, de har på deres vægge.

Når det gælder litteratur, så vil de nok bede om det bedste — om Hemmingway, om Steinbeck, Johs. V. Jensen, Knut Becker, Andersen-Nexø og Jacob Paludan ... men på deres vægge hænger der billeder, der svarer til sødsuppelitteratur og kulørte ugeblade — *sentimentalt, godtkøbs og tarveligt*. Her står de fuldkommen på samme stadium som de negre, der hyttede elfenben for glasperler med de europæere, der trængte ind i Afrika i sin tid. Disse højt kultiverede mennesker har billigt juks og stads hængende på deres vægge, og det er ofte i ren naivitet betalt med elfenben ... d. v. s. med en ugeløn eller en månedsløn eller mere endnu — surt tjente penge.

Jo, men vi har ikke råd til at købe rigtig kunst, siger menigmand. Den er så dyr ... det er ikke for jævne folks pengepung.

Sandheden er, at man kunne få en samling god kunst for de samme penge, som man har købt jukset for.

Man kan købe tegninger, man kan købe træsnit, raderinger og litografier. Man kan købe akvareller og man kan købe skitser i olje — eller man kan købe malerier af unge kunstnere. Man skal gå til kunstnerne selv, besøge dem i deres atelier ... det er de kun glade for. Der vil man ofte finde skitser og forarbejder til store værker ... og disse forarbejder, der tit er ligeså friske og storartede som selve værkerne, kan man købe for en rimelig pris.

Nogen mener ikke, at tegninger og litografier er noget at hænge op. Det er kun noget, man tror, indtil man har prøvet det ... så opdager man, at de giver stuen en ynde og en fornemhed, man ikke havde drømt om. Jeg har truffet både en direktør og en elektriker, der hver for sig havde en overordentlig fin samling grafik ... altså tegninger, raderinger og træsnit ... og disse samlinger havde *ikke* været dyre.

Vil man endelig have den helt store verdenskunst på sine vægge, da kan også det lade sig gøre. Netop i denne tid er der kommet de mest imponerende farvereproduktioner i handelen af både moderne og gammel kunst, af både dansk og fransk og megen anden kunst, fra van Gogh, Matisse, Gauguin til Michelangelo, fra P. C. Skovgaard til L. A. Ring, Larsen Stevns og William Scharff.

Begynd bare med sådanne farvereproduktioner, der koster fra 30 til 100 kr. Da bliver stuen helt ny — billedet på væggen bliver mere end hygge, det bliver en ople-

velse ... og der sker uvægerligt det, at inden længe begynder man at købe original kunst ... tegninger og malerier af levende kunstnere for rimelige penge. Inden man ser sig for, har man skabt sig en samling af billeder, der ikke bare pynter og glæder — men som betyder noget for én.

Forskellen på et billede og et kunstværk er, at billedet blot siger ligegyldigheder, mens kunstværket har noget på hjerte. Dette er dog ikke en patentforklaring, som man uden videre kan anvende. Det er med billeder ligesom med mennesker, man skal omgås dem lidt, før man kan afgøre, om det er tomme tøndes eller personligheder. Man skal derfor give sig til at se billeder på en lidt mer systematisk måde end hidtil. Prøv og læg mærke til, hvordan møbelhandlerne sætter billeder og møbler sammen i deres udstillingsvinduer. Man vil snart opdage, at der er forskel. De møbelhandlere, der sælger fidusmøbler, hænger også fidusbilleder op ved siden af dem, og dem, der sælger dusinmøbler beregnet på dusinmennesker, hænger også dusinbilleder op i deres vinduer. Møbelhandlere, der følger med tiden, og som skaber de møbler, der egner sig bedst for en moderne lejlighed, d. v. s. de møbler, der betjener os mest praktisk og smukt — han finder også billeder, der er af kvalitet. Man så det på den udstilling, møbelhandlerne holdt i Forum nu fornylig — gode møbler og gode billeder fulgtes ad.

Men trods alt — møbelhandlerne er jo ikke kunsthåndlere. Det hænder, at selv den, der har de bedste møbler, er helt blank, hvad billeder angår. Man skal derfor studere sagen nærmere. Men man skal fremfor alt ikke tage for tungt og krampagtigt på det — man skal lege sig ind i det — hvis man ikke gør det hele for sin fornøjelses skyld, har man ikke noget ud af det.

Man skal først og fremmest være bekendt, hvad man kan lide, og hvad man ikke kan lide. Man skal ikke af snobberi rose noget, man inderst inde ikke synes om.

Jeg har truffet folk, der syntes, at Wienerudstillingen var en værre samling glansbilleder, jeg har truffet en fremragende billedhugger og en videnskabsmand, der begge syntes, at Rubens kvinder var grimme, fede, laskede og modbydelige, og jeg har truffet andre, som i disse kvinder så en berusende livsglæde, frodighed og saftighed — en uimodståelig overdådighed. Det er altsammen en ærlig sag. Det, det kommer an på, er, at man for alvor giver sig af med billeder, at man fordyber sig i dem og sammenligner dem med andre. Man kan gøre det på mange måder. Man kan gå på *mange* udstillinger — og man har da kun *én* pligt, at man for fuld kraft giver sig af med de billeder, man kan lide. Man skal se længe på dem, man skal gå fra dem og gå til dem igen. Man skal helst besøge dem flere gange med dages mellemrum.

Man skal høre, hvad andre mener om dem, læse, hvad der skrives om dem. Man skal opbevare fotografier eller reproduktioner af dem — tale med kunstneren om dem, hvis det lader sig gøre — ja måske endog låne dem et stykke tid.

Det er også en god skik at skifte med sine billeder. Hvis det er tegninger, så prøv at sætte nogle andre i rammen en gang imellem. Hæng dem i andre belysninger og sammen med andre billeder.

Der kommer så mange strålende kunstværker, farvetegninger, tegninger i sort og hvidt og farvereproduktioner efter malerier i de store avisers søndagstillæg. Prøv at længe dem op, eller klip dem ud og saml dem i mapper — klæb dem op på gråt karduspapir. På den måde kan man skabe sig et helt stort hjemmemuseum af nutidskunst.

Man kan samle på tidsskrifter om kunst — der er tre pragtfulde ting som det danske »*Årstidernerne*«, det svenske »*Konstrevy*« og det norske »*Kunsten i dag*« — man kan samle på kataloger fra kunststillinger og på udklip af kunstanmeldelser.

Formålet med alt dette, som skal være lutter leg, fritidshobby og fornøjelse, er, at man efterhånden lærer at se forskel på god og dårlig kunst, at man lærer at få en virkelig dyb nydelse ud af at se på billeder.

Der var en gang en dreng — eller skal vi sige en ung mand — i en provinsby. Hans lidenskab var billeder. Når han gik hjem fra skole eller arbejde, lagde han vejen forbi alle de møbelhandlere, glarmestre og boghandlere, der udstillede malerier i deres vinduer, og han stod ofte i hele halve timer fortabt i beskuelsen af de sidste nye billeder.

Der var navnlig nogle blomsterbilleder han ikke kunne blive træt af at kigge på. De var malet af en af byens håndværksmestre, og han syntes, at de var noget af det flotteste og eleganteste, han nogensinde havde set. Særlig hans billeder af crysantemer var han meget optaget af. En dag mærkede han, at der stod en mand ved siden af ham og kiggede lige så interesseret som han selv. Da han så nærmere til opdagede han, at det var en kunstmaler med skæg, baskerhue og malerkasse:

— Ja, er de ikke væmmelige crysantemunserne, sagde kunstmaleren ... det ligner en flok hvide orm, der allesammen trænges om at styrte ned i det samme hul ... det er da godt, der ikke er så langt til Fåborg museum, så man kan få nogle ordentlige billeder at se.

Det lod den unge mand sig ikke sige to gange. Næste søndag cyklede han de fire mil til Fåborg museum, og det blev en af hans livs store oplevelser. Johannes Larsen, Frits Syberg og Peter Hansen brækkede hans øjne op. Hidtil havde han levet i en grå verden, men disse malerier viste ham, hvor dundrende blå en vandpyt kan være om foråret, de lærte ham at se, at visne siv er gyldne, at pløjemandens jakke er kosteligt kongebå ... kort sagt, at verden og naturen er fuld af pragtfulde farver, høje himle, sol og frodighed.

Da han bagefter så blomstermalerierne hos glarmesteren derhjemme, opdagede

han, at de var tarveligt gjort, slapt og sovset malet ... han havde fået sans for det gode billedes værdi, han var blevet grebet af kunsten, og fra nu af gik udviklingen videre ligefrem til den moderne kunsts strålende farveorgier.

Sådan er det gået mange, de begynder med glarmesterkunst og ender hos Rembrandt. En skønne dag begynder de at læse bøger om kunst. Kunstbøger er i reglen små kunstværker i sig selv — en nydelse at blade i og se på. På grund af illustrationerne er de gerne ret dyre, men til gengæld er det også bøger, man vender tilbage til atter og atter og stadig har mere udbytte af.

Der findes naturligvis både kunstbøger for begyndere og viderekomne. Der er bøger, der så at sige er ABC'er i at købe kunst, indramme den, hænge den op og pleje den. Jeg tænker her på Gertrud Serners lille bog »Kunstsamlerens ABC«, og der er bøger, som giver grundridsene i kunstens historie både verdenskunst og dansk kunst, bøger, der handler om, hvordan man opnår kunstforståelse — altså for begyndere — og så de mere videnskabelige værker og fagbøger, som dog ikke er værre, end at man kan have det største udbytte af dem, efter at man blot i nogen tid har gået på museum og givet sig en del af med billeder.

En god måde at komme kunsten på nært hold er at melde sig ind i en kunstforening, høre dens foredrag, se dens film, udstillinger, lysbilleder og anvisninger. Man træffer her mennesker med samme interesser og kan have udbytte og fornøjelse af at snakke med dem om sine egne opdagelser. Der er i de senere år skudt et utal af kunstforeninger op landet over. Hver større provinsby har én, og i København er der én på snart sagt alle arbejdspladser, foruden andre store kunstforeninger.

Hvilket resultat en sådan kunstforenings arbejde kan give, fik man for ganske nylig et bevis på. Efter at et ganske bestemt medlem havde været i foreningen et par år og fulgt dens arbejde med levende interesse, fik han udvirket, at det kontor, hvor han har sit arbejde, blev udsmykket af en af vore fremragende yngre kunstnere — til stor glæde for de mennesker, der i årenes løb kommer på dette kontor.

I Sverige er man iøvrigt meget længere fremme, hvad sådan noget angår. Sverige er bogstaveligt talt dækket med kunstforeninger helt ud i de yderste landsogne.

Man fik et bevis for denne vældige billedinteresse ved en stor udstilling, der blev afholdt for et par år siden på Nationalmuseet i Stockholm »God kunst i hjem og på arbejdsplads« hed den, og der var knyttet konkurrencer til om udsmykning af et bibliotek og en arbejdernes forsamlingsal. Der indkom forslag, som vakte interesse i hele Skandinavien.

På denne udstilling var der to stuer ved siden af hinanden. Den ene med knudrede renæssancemøbler i prælestil og fidusmalerier på væggene — den anden med lette moderne kvalitetsmøbler og lyse vægge og stærke, muntre farver i gardiner og polstring

— her var der gode moderne malerier fulde af sol, humør og kraft. Enhver kunne se, hvad der var sødladent og uægte glimmer, og hvad der var praktisk, rent og stilfuldt.

Midt i udstillingssalen var der en kæmpestor skampæl, og på den hang der trommesalsbilleder, »Høtorgskunst«, som svenskerne kalder det — fidusmalerier.

I de talrige sidesale udstillede den ene kunstforening ved siden af den anden og viste, hvilke gode billeder, de havde forsynet deres medlemmer med gennem årene. En sådan udstilling ville gøre uhyre gavn herhjemme, og mon ikke de mange kunstforeninger, der nu findes landet over, skulle tage denne idé op.

Også her trænger man til at lære, at det at indrette sit hjem, det er ikke bare et stykke mekanisk arbejde, der består i at købe et bord, et skab, et par senge og nogle stole, og så at knalde et par tilfældige billeder op på væggen for at undgå, at den ser bar og nøgen ud. At indrette sit hjem, det er i virkeligheden at skabe en groplads for sin glæde og sine interesser. At skabe et hjem er at indrette sin egen lille kulturelle — stolen, bordet, reolen med bøgerne, billedet på væggen — alt sammen skal det være med til at give beboerne en frodig tilværelse i vækst, udvikling og glæde.

Møller Nielsen.

Færre fagforenings- blade

Det er almindelig kendt, at den socialdemokratiske presse ikke har den store udbredelse, partiets stemmetal berettiger den til. Årsagerne hertil bliver sjældent diskuteret offentligt. Jeg skal ikke gå mod traditionen. Derimod vil jeg vende mig til vore fagforeningsblade, der har det store oplag, sige noget om deres udbredelse og opinionsdannende muligheder.

Vi har 64 forbundsblade, der udsendes til ca. 650.000 medlemmer. De fordeler sig således:

Antal blade	Oplag
9	80—500
6	500—1000
24	1000—5000
13	5000—10000
7	10000—20000
4	20000—50000
1	200000

Desuden udgiver De samvirkende Fagforbund meddelelsesbladet »Arbejderen« med et oplag på 5000. Hvad derudover

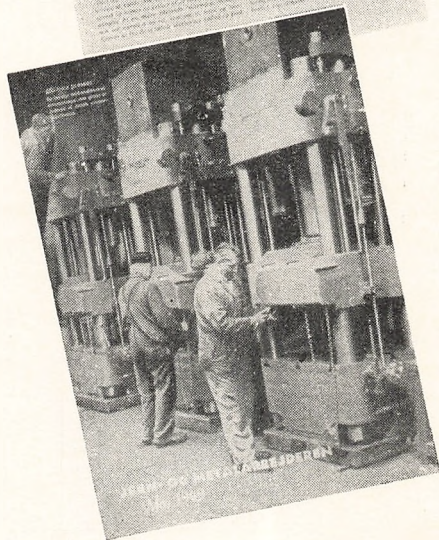
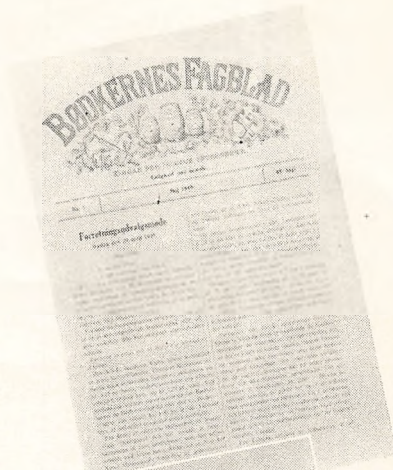
der udkommer oftere

AF DITLEV JENSEN

udgives af lokale fagforeningsblade er der ingen tal på.

Der er vel ingen, der har set alle disse blade samlet på et bord, og der er vel heller ingen, der har været tvunget til at skulle læse dem alle. Når jeg vover at sige noget om mit syn på bladene, skyldes det læsning af et pænt antal af dem gennem en periode. I parentes sagt ved jeg nu, hvor få blade jeg egentlig behøver at læse for at være orienteret.

Det første, man lægger mærke til, er bladenes tekniske side. I vor papirtid er det af stor betydning, om den tryksag, jeg får i hånden, har et tiltalende ydre. Det er der kun få af vore forbundsbladsredaktører, der tænker på. I denne forbindelse kan der henvises til den norske og svenske fagforeningspresse, der i stor udstrækning anvender dybtryk. Hvor mange anvender det i Danmark? Jeg kender kun Metalarbejderen og Snedkeren. Det første krav, der må stilles, er altså, at forside, klicheer og opsætning er i orden.

Dernæst ser vi på stoffet. Ved at se forskellige blade igennem slår det os, at den samme artikel findes i mange blade. Der er virkelig journalister, der laver gennemslag af deres artikler og tager betaling alle de steder, hvor de optages. Og mange redaktører er glade for tilsendte artikler; det sparer forbundssekretæren — eller hvem det nu er — for meget arbejde med selv at få ideer, selv at finde folk til at skrive om de forskellige emner. Det kan indvendes, at man dog kun får et fagblad; men mange familier har hjemmeboende voksne børn, der modtager andre fagblade. Familiemedlemmerne ser måske alligevel ikke ensartetheden fordi de har vænnet sig til ikke at læse fagforeningsbladet. Hvorfor?

Det er først og fremmest alle de officielle meddelelser, statistik og teori, der i tidens løb har kvalt læserens interesse for bladet. Prøv at lave en læserundersøgelse på et fagforeningsblad! Resultatet vil blive nedslående.

Nogle få blade har interessante faglige artikler om råstoffer, erhvervs sygdomme, nye maskiner o. s. v., ofte skrevet i samarbejde med Teknologisk Institut. Men tænker man aldrig på at lave fagforeningsbladet, så det kunne give læsestof til hele familien? Hvorfor ikke bringe skønlitterære bidrag, kultursider (ikke »amerikanske« tegneserier) for hele familien.

I det foregående er der kritiseret så meget, mange vil sige skamløst, og man skal være forsigtig med at kritisere, hvis man ikke kan foreslå nye og bedre veje.

Det, jeg vil foreslå, er i korthed: færre fagforeningsblade, der udkommer oftere. Vi må lade beslægtede fag udgive et blad i fællesskab. Derved bliver oplaget større, de økonomiske midler bedre, bladet kan udkomme oftere (helst en gang om ugen

som konkurrence mod tirsdagsbladene), og man kan have en fuldt beskæftiget redaktør.

Som det er nu, hvor sekretæren skal »snyde« sig til bladarbejdet, går det ikke. Vi må ofre noget mere på udstyret. Det betales nemt af annoncer og abonnements. Det vil sikkert være klogt at have et lille halv- eller helårsabonnement. Man er mere interesseret i noget, man betaler for. En del af det tørre officielle stof må stryges, og for en dels vedkommende udsendes som cirkulærer og til den socialdemokratiske presse. Den faglige ugepresse skal ikke gentage den politiske dagspresses stof. Den skal behandle samfundsproblemerne i oversigtsform, den skal skabe interesse i arbejderkredse for kulturstoffet, ikke bare Aage Hermann, men også Martin A. Hansen. Der findes mange af vore digtere, der ville være glade for at få et nyt publikum. Tænk at Jørgen Nash (en forkættet ung dansk digter) for et halvt år siden blev anmeldt i det svenske Metallarbetaren! Det sker ikke herhjemme.

Men det må ske en dag, om ikke den kulturelle udvikling skal løbe fra arbejderbevægelsen. Vi må ikke blive stående, vi må videre, og fagforeningsbladene, der når 650000 arbejdere må hjælpe med.

Ditlev Jensen.

MICHAEL ANDERSEN

in memoriam

MICHAEL ANDERSEN var landarbejderen, der med liv og sjæl gik ind i det kulturelle arbejde. Han var født i Jaungyde ved Ry som søn af træskomand Niels Andersen. Hjemmet var politisk vågent. Faderen var en af forkæmperne for Socialdemokratiet.

Michael kom tidligt ud at tjene, og sliddet i de unge år kom til at præge hans skikkelse for livet. Han var af den tunge type, der ikke kommer nemt til noget, men trofast holder ud. I 1921—22 kom han til Eshjerg Arbejderhøjskole som elev, og Laura Alkjærsgs undervisning blev den store oplevelse for ham. Han følte sig knyttet til *bogen* og havde nu en drøm om at bringe den videre til de andre landarbejdere. Han ville være med i den kulturelle rejsning.

Laura Alkjærsg sørgede for, at han kom til Askov Højskole, og efter et par vintres ophold kom han til Firerofthøjskolen i England. Her traf jeg ham. Han viste mig

fattigkvarterererne i Birmingham. Han interesserede sig stærkt for de økonomiske og sociale tilstande, og bagom de ydre hindringer havde han bestandigt syn for mennesket.

Sin første tid som højskolelærer tilbragte han på Støvring højskole, og i november 1927 fik han ansættelse på Arbejderhøjskolen. Hans hovedfag var erhvervsgeografi og biologi. Det var det store sammenhæng, der interesserede ham. Han sled med sine foredrag, og det, han gav, var præget af soliditet. Men den største betydning fik han i kraft af sit rige menneskelige sind. Der var en egen varme i hans smil, og selv de værste himmelstormere kunne ikke bringe ham ud af balance. Selv om protesterne glødede omkring ham, blev han ved — i al tålmodighed — at forklare om den virkelighed, som det er klogest ikke at overse.

Medlem af Esbjerg byråd, kommunelærerinde Karen Marie Nielsen, der dengang var en af DsU's mest aktive medarbejdere, skriver om ham («Vestjyden» 18. januar 1949): »Mange DsU'ere fra den tid vil mindes mangt og meget i deres udvikling og i DsU's vækst, som Michael havde del i. Han hørte til dem, der aldrig sagde nej, når vi manglede en hjælpende hånd. Michael var foredragsholder, festtaler og studiekredsleder. Skulle en dilettantkomedie eller et talkekor stables på benene, gik Michael heller ikke af vejen for en instruktørs arbejde. Aldrig sparede han sig selv, altid utrættelig, altid i godt humør, men også altid parat til at tage en dyst, hvis nogen fremkom med alt for tåbelige anskuelser. Michael var den virkelig gode kammerat«.

Disse ord fra »Sønderjyden« kan supplere billedet:

»Det må huskes, at de ti år, der her var tale om, var kriseår med stor arbejdsløshed blandt ungdommen. Selv om det var den bedste part, der søgte højskolerne, kunne det ikke undgås, at depression til tider kunne præge de unge. Her forstod Michael på forfriskende måde at sætte de træge i gang. Han tog diskussionerne op, og det varede aldrig længe, før han forstod at få selv den mest negativt indstillede til at tage fat på arbejdet, d. v. s. at gå i gang med opgaver til gavn for en personlig udvikling«.

For mit eget vedkommende kan jeg sige, at jeg kom til at holde meget af Michael Andersen og hans Marie. Deres hjem var stedse åbent for eleverne. Michael var den altid loyale medarbejder, et menneske uden svig, og Esbjerg Arbejderhøjskole ville have været fattig uden ham. Hvis højskolen var blevet en ensidig byhøjskole, havde den mistet noget af sin mission, og det var Michael, der sørgede for, at landarbejderungdommen følte sig *hjemme* hos os.

Da krigen og besættelsen kom, blev Esbjerg Arbejderhøjskole lukket, og Michael fik nu et arbejde ved ungdomslejrene. Efter et års ophold på Jerup Statsungdomslejr blev han forstander på Brosbølgaard 1. juli 1941. Tiden der betød en rig udvikling. Som medlem af statens ungdomsudvalg besøgte jeg lejren nogle gange, og det var morsomt at se, hvor energisk Michael var optaget af hver detalje.

Omkring den ensomme gård, der i gamle dage havde været kro, bredte sig de store hedeblader. Nu skulle heden forvandles til mark, og samtidigt skulle uklart higende unge arbejdsløse forvandles til mænd. En mere enkel og central opgave kunne Michael ikke få ... Ved samværet efter Michaels begravelse udtalte gårdejer Laurids Pedersen, Sig, at opbygningen af Brosbølgaarden utvivlsomt havde været et højdepunkt i Michael Andersens tilværelse.

I december 1943 blev Michael Andersen og hans familie jaget ud af Brosbølgaard af de tyske besættelsestropper. Det lykkedes at få en lejlighed i Tarm, og her tilbragtes den sidste del af krigen.

I oktober 1946 blev Michael ansat som forsorgssekretær i straffelejren Faarhus. Også her var der tale om et arbejde med mennesker og et arbejde i oplysningens tjeneste, og han gik ind i det med stor interesse, idet han navnlig var optaget af at få de løsladte fanger ind i normalt arbejde igen. Der var adskillig modstand at bryde. Der var fagforeninger, der nødigt ville optage de tidligere fanger. Der var arbejdspladser, der skyede dem. Men Michael var utrættelig i sin stræben efter at finde medmenneskelig forståelse.

I sine unge dage havde han været hjemsøgt af giftfeber, og nu brød den op igen. I den første tid måtte han leve under noget primitive forhold. Hans værelse var ikke opvarmet. Når han kom hjem fra arbejde, skulle han selv fyre op, og der blev først nogenlunde lunt, når sengetiden nærmede sig. Det var den sidste hårde isvinter, og der er vist ingen tvivl om, at det var *den*, der knækkede ham.

Det var sløjt med hjertet. Han måtte på hospital og bagefter have et halvt års rekreationsophold i hjemmet. Men sidste sommer lysnede det, og det så ud, som om det trods alt skulle gå fremad igen. Michael fik sit gamle humør tilbage. I juni 1948 tog han fat igen, og den 13. januar i år om morgenen forlod han sit hjem med sang på læben ... for ikke mere at vende tilbage.

Han blev begravet i det sogn, hvorfra han gik ud.

Vi vil mindes Michael Andersen som kulturpioneren, der vedblev at være trofast mod sine egne, en mand, der i dybeste medansvarlighed ville gøre kulturens værdier tilgængelige for dem, der stærkest havde brug for dem.

Jul. Bomholt.

MICHAEL ANDERSEN

»Om langt om kort blev Løbebanen spændt,
den er til Folkegavn, den er til Grøde.«

Det var en mild januardag, at vi fulgte Michael Andersen til graven på Ry kirkegård. En velsignelsesrig gerning var endt og et forholdsvis kort og omskifteligt levnedsløb fik her en smuk afslutning. Der er noget skønt i dette, at en mand efter en gerning med virkepladser spredt over hele landet, hvor han aldrig nåede at gro rigtig fast, at han da, når dagenes tal er talte føres tilbage til barndommens egne for at hvile i skyggen af fædres gamle kirke. — Så er kredsløbet endt.

Michael Andersen var født på den skønne Himmelbjergegn. Hans rungende jyske mål bar præg af barndommens dialekt. Hans udviklingsbane var den for den lidt ældre generation af arbejderbevægelsens oplysningspionerer ikke ualmindelige. En godt begavet, flittig og energisk — men fattig — bondekarl, der i sin ungdom bliver grebet af tanken om at blive lærer og som så med sammenbidt stædighed fører tankens drøm ud i virkeligheden.

Vejen for Michael Andersen gik over arbejderhøjskolen i Esbjerg, den udvidede folkehøjskole på Askov, Fireroft i England og senere i studieophold i Weimar-republikkens Tyskland. Det siger sig selv, at denne form for uddannelse kunne virke noget tilfældigt, og jeg ved, at Michael Andersen, som så mange af sine jævnbyrdige, savnede den faste ballast,

som en rigtig eksamensuddannelse giver. Men det har trods alt sin egen charme at være en selfmade mand, og den årække, som Michael Andersen var lærer ved arbejderhøjskolen i Esbjerg, blev både lykkelig og velsignelsesrig, som en lærergerning skal være, når den er rigtig udøvet.

Den 9. april 1940 satte et brat punktum herfor. Det følgende afsnit i Michael Andersens liv blev det, som undertegnede fik størst kendskab til, og som der her skal siges et par ord om, nemlig tiden som forstander på statsungdomslejren »Brosbølgaard« ved Tarm. Meningen med statsungdomslejre var jo dels afhjælpning af arbejdsløsheden og efter 1940 at dæmme op for tilgangen til de tyske arbejdspladser. Statsungdomslejren »Brosbølgaard« blev anlagt på en gammel gård ved Skjern-Esbjerg landevej, hvor der oprindeligt havde været kro og hvor der i fordums tid havde rørt sig et muntert liv, når de jyske studedrifter i det tidlige forår drog mod syd til marskens fede græsgange.

Her på denne gamle krogård på de udstrakte hedearealer mellem Lyhne og Sdr. Vium var Michael Andersen i årene 1940 til 1945 med til at skabe en af disse lejre, der nu er overtaget af statens fængselsvæsen. Det var en fryd at se Michael Andersen residere på »Brosbølgaard«. Her kom hans rige organisationstalant

rigtig til udfoldelse. Og det var jo i virkeligheden en stor og betydningsfuld opgave, han her blev stillet for.

Til gården hørte der et landbrug på over 100 td. land samt et areal på 3—400 td. land hede, som af ungdomslejrens folk skulle enten opdyrkes eller tilplantes. Her var brug for en mand med evne til at omgås folk. Og når langvarigt københavnske arbejdsløse bliver henvist til opdyrkning og tilplantning af den jyske hede forstår man, at der skal en leder til med både overblik og forhandlingsevne. Michael Andersen klarede opgaven fint.

Hans uddannelse ved landbruget kom ham til gavn. Og for os, der kom så jævnligt i disse år, var det en glæde at se den interesse og mærke den indsigt, som Michael Andersen lagde for dagen i opbygningen af denne institution. Her var manden, der færdedes hjemmevant både i undervisningstimerne som ved landbruget og tilplantningen af heden.

Gennem sin virksomhed på »Brosbølgaard« fik Michael Andersen en del at gøre med omegnens befolkning. Og selv om de vestjyske bønder så med megen skepsis på foretagendet, så passede Michael Andersens gode gemyt — med sans for livets humor — hans jævne bramfri væsen og væremåde — godt ind i disse omgivelser. Og det var med oprigtig deltagelse at egnens folk modtog budskabet om hans pludselige død.

Jeg mindes en bemærkning af forstander Hans Lund, Rødding, i en samtale, hvor arbejderhøjskolen var blevet omtalt og Michael Andersens navn nævnet: »Han var ikke alene tro mod sin stand og sine ideer, men også tro mod sine medmennesker«.

Troskab er et karaktertræk, der i tider som disse er yderst værdifuldt. Michael Andersen var ikke alene tro mod sit parti og sine ideer. Han var også tro mod sit land — sit hjem og mod sine venner.

Laurids Pedersen.

På vinterskolen noteredes ikke blot åndelig vækst.

ROSKILDE HØJSKOLE

VINTEREN 1948–49

Af HJ. GAMMELGAARD

Det var med ret lyse forventninger, vi imødeså vinterskolens begyndelse. Antallet af indmeldelser lå omtrent 50 pct. højere end de to foregående elevfattede år. Men den 3. november og de følgende dage blev en stor skuffelse. Der mødte ikke flere end året før, og elevtallet kom til at ligge i samme plan — omkring 43. Om grundene hertil er ikke meget nyt at sige. Allerede ved nytår var vi jo nået op på en betydelig højere ledighedsprocent, og da ville det utvivlsomt have været let at få skolen fyldt — hvilket imidlertid ikke lader sig gøre med den bestående ordning. Det vil nu blive undersøgt,

m i n mening er den . . .

hvilke ændringer der skal til i lovens praktisering for at skaffe større tilgang. Sandsynligt er det vel også, at beskæftigelsessituationen vil lette bestræbelserne.

Rent skolemæssigt set giver dette naturligvis ingen grund til klage. Holdene er mindre, arbejdet kan gøres mere intensivt, man lærer den enkelte elev langt bedre at kende. Men økonomien!

Det »internationale« islæt var ikke så fremtrædende i år som i fjor. Vi havde 5 svenske og 3 tyske elever, men ingen norske og ingen ungarere. De svenske elever var alle kommet hertil gennem Foreningen Norden, de tyske gennem universitetskomiteen for kulturel hjælp. De var alle meget ydende og aktive kammerater. Jeg tror, det for de danske har været meget nyttigt at iagttage, at tyskerne er lige så forskellige som vi andre. »Tysker« var jo ved at blive et abstrakt begreb for os danske. Mere ulige personligheder end Karl Bittner, Siegfried Hilmer og Alfred Strathmeyer skal man vist søge længe om. Den første universalistisk i tysk forstand, søgende, fuld af indre glød, påvirket af kvækerånd, den anden målbevidst, praktisk, klar, den tredje en stille, beskeden og trofast åndsarbejder — alle levende fuldt med i hele skolens liv og ideer. De to, der blev her hele vinteren, drev det til at holde foredrag på dansk. Hjemme er de nu i gang med under meget vanskelige forhold at frugtbargøre deres erfaringer fra Danmark.

Og det var de svenske elever, som ydede den største indsats i den kunstneriske side af skolelivet fx. i udsmykningen af skolen ved festlige lejligheder. Også den Strindbergaften, som »Lasse« arrangerede, vil høre til vinterens mest udslettelige oplevelser.

Å propos det »kunstneriske«: Det er måske det område, hvor man bedst kan konstatere en udvikling, et fremskridt i de 19 år, jeg har været på Roskilde Højskole. Det var egentlig nogle sørgelige forsøg på »udsmykning« der kendetegnede de første år. Nu er det almindeligt, at elevværelserne gør et lyst og festligt indtryk. Ved beskedne midler, ved billeder fra aviser og tidsskrifter, ved opklæbte plakater nås der ofte en virkning, der betydelig overgår, hvad man ville kunne komme til ved op-hængning af tungt virkende malerier af gennemsnitsslagsen.

Elevernes interesser kommer uvilkårligt til at øve indflydelse på undervisningen, også dens stof. Det var karakteristisk for denne vinter, at ønskerne i udpræget grad rettedes mod opdragelsesproblemer: børnepsykologi, opdragelsesmetoder, familieforhold o. l. Det er udmærkede studiekredsemner, fordi de bygger på aktuelle interesser og erfaringer hos deltagerne. De udarter ikke til den karikatur af studiekredse, der bliver kamoufleret lekticlæsning. Og det er dog disse forhold, der er grundlæggende og bestemmende for samfundets opbygning og styrke — i alle dets forgreninger. Det var Ditlev Jensen og Ebbe Munk, der ledede disse kredse, mens Viggo Molins to hold dyrkede »Hverdagskunst — Verdenskunst«. Og diskussioner på grundlag af Johan Vogts bog: Tanker om politik.

*Gammelgaard
flankeret af skolens
to nye lærere,
Ebbe Munk og
Ditlev Jensen.*

Det var også efter elevernes ønske, at jeg i år fik en gruppe i Shakespeare og et hold latinere. Det sidste kunne synes bizart, men for mig var det en vis tilfredsstillelse at kunne slutte min højskolevirksomhed på »den sorte skoles« grund, og vel også en værdi for eleverne at opleve, at klassisk lærdom ikke er magi, forbeholdt en intellektuel overklasse, og iøvrigt er et fortrinligt middel til forståelse af vort eget sprogs udvikling og opbygning.

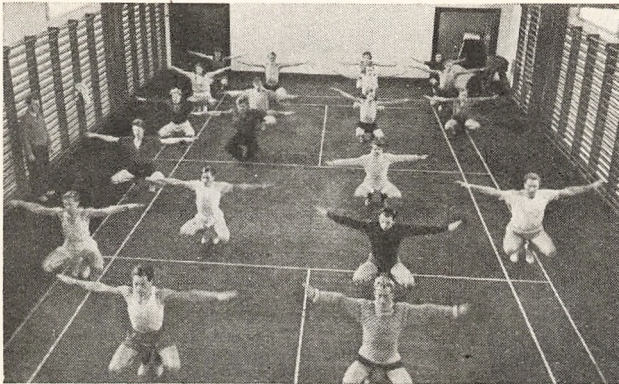
Det lykkedes i år at få Roskilde Katedralskoles nye lærer i musik, lektor Håhr, til at overtage timerne i dette fag. Håhr viste sig at være en fremragende pædagog, der ved brug af klaver og grammofonplader forstod at klargøre de store musikværkers opbygning, de forskellige instrumenters rolle i udførelsen, melodiers, harmoniers og rytters særlige love. En enkelt gang præsenterede han en veritabel strygekvartet for os med musikens mestre, Händel, Haydn, Mozart og Beethoven på programmet. Jeg har haft mangfoldig erfaring for, at den musikundervisning, der har været givet eleverne, igennem mange år ved C. M. Savery, har givet stødet til en væxt af et hidtil ukendt anlæg, skabt en ny interesse hos ungdommen, har lært den det, som er alfa og omega ved denne kunstart: at lytte, hvilket er noget andet og mere end blot at høre — og derved givet den et indhold og en inspirationskilde, den ellers næppe ville have lært at kende.

Uden for timeplanen har vi som vanlig haft en del aftenforedrag. Kaj Bundvad gav os i vinterens løb 4 saglige og grundige redegørelser for det politiske arbejde i de forløbne uger, efterfulgt af levende diskussioner. Det var et ganske udmærket supplement til det mere skolemæssige arbejde. Vor gamle ven, dr. med. Erik Jacobsen, der for 10 år siden gjorde sine — man kan vel sige — verdenskendte mæddrinforsøg her, og sidst har gjort sig bekendt som opdager af »antabus«-pillernes virkninger, holdt 4 foredrag om hormoner og hormonforskning, lige interessante ved de uhyre resultater, der må siges at være nået, og ved de perspektiver, der åbnes for indsigt i samspillet mellem de i menneskelivet virkende kræfter. Endelig holdt cand. psyk. Thomas Sigsgaard et overordentlig fængslende foredrag om børns sjæleliv, udgangspunktet for mange samtaler og inspirerende for de studiekredse, der havde berøring med emnet.

Uden for det faglige arbejdsprogram lå også de kursus, som skolen måtte give plads for under de alt for rigelige pladsforhold. Den 15. til 22. januar og 30. januar til 5. februar husede skolen således et kursus for 15 tyske oplysnings- og organisationsfolk. Der blev holdt foredrag for dem om Danmarks politiske arbejderbevægelse (v. Alsing Andersen), Dansk andelsbevægelse og Kooperation (Poul Hansen, Grenå), Dansk statsadministration (direktør Niels Arup), Kommunale problemer og kommunaladministration i Danmark (Nina Andersen), Dansk fagbevægelse (Dirk Nak), Dansk folkeoplysning (Oluf Bertolt), Dansk biblioteksvæsen (biblioteksinspektør Allerslev

Så festligt kan der være på et elevværelse.

Til kamp mod følgerne af køkkenets gode mad.

Jensen), Dansk litteratur (Ebbe Munk), Den danske folkehøjskole (Johs. Novrup), Dansk-tysk samhandel (Claus Arp), Brydningen mellem dansk og tysk i grænselandet (Teichert), Tyske flygtninge i Danmark 1933—45 (Karl Raloff). Sølv fortalte jeg dem om Roskilde højskole og mine oplevelser med flygtningene her, om Folkehøjskolens historie, om forholdet mellem dansk og tysk gennem tiderne og om Danmarks landbrug. Det sidste blev suppleret med besøg på Roskilde Andelsslakteri og på en bondegård og et husmandsbrug her i sognet.

I ugen imellem — hvor tyskerne besøgte museer og kulturelle institutioner i København og Nordsjælland — den 23.—29. januar holdt DsU sit landslederkursus her. Der var foruden 3 studiegrupper (ved Preben Bengtsson, Tage Christensen og Henning Rasmussen) foredrag af Ib Lindén (DsU's arbejdsformer), programchef K. B. An-

*Det begrænsede elevantal
muliggjorde en mere hyggelig
opstilling af bordene i
spisesalen.*

*Nyhederne når
køkkenet.*

dersen («Hvor står vi kulturelt?»), sekretær Damsgaard Hansen («Faets om Sovjet-Rusland»), Vagn Nielsen («Hvad er kunst?»), Per Hækkerup («Dansk indenrigs-politik i 30erne»), Ib Koch Olsen («Dansk kulturfilm»), Poul Hansen, Kalundborg («Dansk udenrigspolitik og militærproblemet»), sekretær Iver Nørgaard («Hvad er et langtidsprogram?»).

Den 22.—23. januar havde Faglig Ungdom et week-end-stævne på skolen. Frk. Henny Kaa holdt foredrag om musikforståelse, cand. polit Klaus Arp om Marshall-planen og Ebbe Munk om ungdomskriminaliteten. Lektor Håhr gav sanginstruktion.

Endelig holdt De Unges Idræt et af sine fire påsekursus her på skolen under ledelse af kommunelærer Mejlsing og kredsformand Svend Larsen, Helsingør. Også her gik arbejdet og foredragene med diskussioner med liv og lyst.

I de sidste 10 dage før juleferien havde skolen et særskilt kærkomment besøg. Rektor Georg Buchreitz, Aabenraa Statsskole, havde givet 3. gymnasieklasse en extraferie på det vilkår, at eleverne tilbragte den på en af landets folkehøjskoler. For vort vedkommende blev det to unge piger, Augusta Nissen og Inge Madsen. De dumpede ned til os på en af de ugentlige festaftener — den 12. december. Der blev netop danset den aften, og det bidrog vist ikke så lidt til, at de strax gled ind i helheden og følte sig ét med den. Denne lille begivenhed er måske en svale, der bebuder sommer, et led i bestræbelserne for at udligne svælget mellem de åndeligt privilegerede og de andre — eller måske til at fjerne fordommene om, at denne forskel er af nogen væsentlig art. Glæden over denne oplevelse var stor på begge sider. Der gik et lille pust af »Skolen i Soer« hen over os alle.

Det ville føre alt for vidt at referere vinterens mange fester, de der for så vidt foregår under ret ensartede former fra år til år, men som i nogen grad fik deres præg af, at det er min sidste vinter her på skolen. Beslutningen herom blev truffet ved juletid, og skyldes en række sammenfaldende omstændigheder. Frode Kristensen kommer den 1. juni hjem fra sit arbejde ved »Brigaden«, min næste fødselsdag er de afgørende 70, og ved min fratræden nu vil det blive mig muligt at bevare det arbejde med tilsynet ved undervisningen i statsfængslerne, som jeg umuligt længere kan overkomme ved siden af højskolen, men som alene bedre svarer til min alder og mine kræfter. Ved dets hjælp vil det også blive lettere for mig at undvære det liv og den gerning, der nu i 19 år har gjort mig til et så lykkeligt menneske, som det vist er muligt at blive.

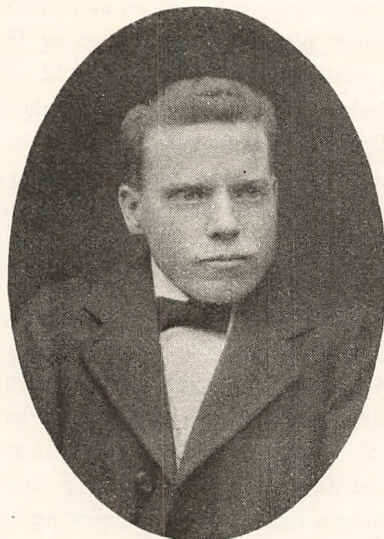
Det er ikke muligt for mig — midt i afviklingen af virksomheden og forberedelsen til et nyt liv at få tid og ro til at skue tilbage på de forgangne år. Det må vente til en anden lejlighed. Men mit hjerte er fuldt af tak for alt, hvad jeg har oplevet her, for al den venlighed og oprigtighed, der har strømmet mig i møde fra den ungdom, der har siddet på skolens bænke. Også en særlig tak til de gamle elever, der ved en rundelig gave har gjort det muligt for mig at finde forfriskning og hvile på en længere udenlandsrejse.

Det har været meget vanskeligt for os at finde en ny »rede«, der ikke alt for bitert lod os føle savnet af paradiset ved Roskilde Fjord. Men det er til sidst lykkedes over al forventning. Fra 1. juni er min adresse Bistrupvej 89, Birkerød — ikke længere borte end at jeg til mit Farvel har lov til at føje et: På gensyn!

Hj. G.

Henrik Plesners mindelegat tildeltes i år vendelboen Poul Christensen. Bramsnæs' boglegat deltes mellem Fanny Jensen, Løjre, Poul Larsen, Jægerspris, Jørgen Pedersen, København, og Eigil Jørgensen, København.

Magnus Kofoed Larsen

De to første elever fra Bornholm havde Arbejderhøjskolen i vinteren 1912—13. Det var skomager M. Kofoed Larsen og gårdskarl C. Mogensen, begge fra Svaneke. Da der ikke var plads til dem hos os i Nørregade 4, måtte de bo i et værelse omme i Sverrigsgade, men de blev alligevel hurtigt kendt med de øvrige elever og gode kammerater med dem. Især Kofoed Larsen var ivrig til at deltage i diskussionerne om afholdssagen og tidens politiske spørgsmål, og han var meget interesseret i skolearbejdet. Han blev derfor hurtigt kendt af alle, og han holdt forbindelsen med flere af den vinters elever vedlige lige til det sidste. Få eller ingen af de første vintres elever har omfattet Arbejderhøjskolen og dens elever med større interesse og kærlighed end Kofoed Larsen. I flere år var han en sikker gæst ved de årlige elevmøder trods den lange og besværlige rejse. Det sidste år havde

han sin kone, Marie, med, og i 1943 blev han udnævnt til æresmedlem af elevforeningen.

Hans helbred var ikke stærkt, og da hans moder, der havde været så meget for ham, døde i 1937, gik det stærkt tilbage for ham, så han allerede i 1938 måtte holde helt op med at arbejde. En kronisk bronchitis medførte, at han hver vinter ikke kunne komme ud i fri luft. Sidste efterår havde han en hjerneblødning, men var dog fuldstændig klar og bar sin skæbne, men måtte hele tiden sidde i en stol, hvor han døde den 1. december 1948. I det sidste brev til mig — ved vintertid for et par år siden — skriver han rørende om, hvordan han glæder sig til sommeren, når Marie igen ville køre ham i rullestol ud i byen. Vi, der kom til at kende den altid interesserede og rettænkende Magnus Kofoed Larsen, vil altid ære hans minde.

Rasmus Vind.

Forslag til kursusreform

Ved sommerens fagforeningskursus føles det ofte beklemmende, at gruppelederen ikke kan få mere end fem—seks af de 25 deltagere til at ytre sig. Spørgsmålet er: hvordan skal jeg aktivisere de enkelte deltagere?

I første halvdel af maj 1949 deltog jeg i et kursus på Sørmarka arbejderhøjskole ved Oslo. Her var *alle* deltagerne aktive. De diskuterede forelæsningerne og foredragsholderne på en så kritisk måde, at noget tilsvarende endnu ikke er set i Roskilde. Der er noget sundt ved det demokrati, der ikke er bange for at kritisere sine ledere, når disse er tilstede.

Efter forelæsningen, der gerne varede tre timer med diskussion, blev deltagerne delt op i grupper på seks mand; grupperne fik hver sit lokale og konstituerede sig selv med formand og sekretær. Her blev forelæsningen diskuteret og spørgsmål til forelæseren formuleret. Gruppens besvarelse af de stillede spørgsmål indførtes i en arbejdsbog til senere fremlæggelse for alle deltagerne.

Som gæst ved dette kursus kunne jeg gå fra gruppe til gruppe og fik et stærkt

indtryk af, at alle havde sin uforgribelige mening. Diskussionerne kunne gå højt og vare længe. Netop i det mest varme øjeblik kunne dagens foredragsholder, der opholdt sig på skolen hele dagen, møde op i klassen, og nu måtte han stå for skud. Den norske arbejder er ikke bange for autoriteten, og han er ikke generet over, at hans spørgsmål måske har en dårlig form. Igennem diskussionen skal han nok sørge for at blive forstået, så ingen misforståelse foreligger.

Denne levende form for gruppearbejde drives også af Sørmarka folkehøjskole på den seks-måneders vinterskole. Efter en forelæsning udvælges otte—ti elever til — oppe på en forhøjning, for åbent tæppe — at diskutere med forelæseren. Derefter kan der stilles spørgsmål fra auditoriet, og eleverne deles op i arbejdsgrupper, der arbejder videre med emnet. Forelæseren kommer på besøg i alle grupperne.

Der er ikke tvivl om, at vi burde forsøge noget lignende ved vore kursus.

Ditlev Jensen.

Esbjerg ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

INDBYDELSE TIL ELEVMØDET 1949.

Som meddelt i »Arbejderhøjskolen«s december nr. havde vi efter forhandling med forstander Gamborg Nielsen, Danmarks Fiskerhøjskole, fået fastlagt elevmødet der til den 7. og 8. august.

Desværre har det nu vist sig, at vi ikke kan holde elevmødet på Fiskerhøjskolen i august, da skolen fra 20. juli til 1. november er lejet ud til Sømandshøjskole på betingelse af at der ikke samtidig må afholdes andre arrangementer på skolen.

Elevmødet er nu fastlagt til lørdag den 2. og søndag den 3. juli.

Vi beklager denne ændring af tidspunktet for elevmødet, som vi ikke selv er herre over, og håber ikke at det må afholde nogen fra at deltage i mødet.

MØDETS PROGRAM:

Lørdag eftermiddag: Ankomst til skolen.

— kl. 18: Aftensmad. Kl. 20: Sammenkomst med tale af forstander Gamborg Nielsen. Derefter underholdning og kaffebord.

Søndag: Kl. 9 generalforsamling. Kl. 10,30 foredrag.

Kl. 14 udflugt. Kl. 20 sammenkomst og afslutning.

Rationeringsmærker, tæpper, lagner og håndklæder skal medbringes.

Prisen for opholdet på skolen under hele elevmødet er 10 kr. pr. deltager.

Anmeldelse om deltagelse i elevmødet, samt forslag der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden i hænde senest den 25. juni.

Velmødt til elevmødet på Danmarks Fiskerhøjskole i Esbjerg den 2. og 3. juli 1949.

Bestyrelsen.

FORENINGENS ADRESSER:

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, 1., Esbjerg.

Kasserer: *Skolebetjent M. P. Jensen*, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2., Esbjerg.

INDTÆGT

1948: Overførte beholdninger 1. april:		
— Kassebeholdning	51,54	
— Bankbeholdning	468,51	
— Girobeholdning	95,34	
	615,39	
-- Indsat på giro		1219,65
-- Lokal kontingent		21,75
-- Renter på giro		4,87
-- — i banken		8,51
		1870,17

UDGIFT

1948: »Arbejderhøjskolen« juni og december nr.	618,75	
— Elevmødet på Fiskerihøjskolen	204,50	
— Forsendelser — porto	312,20	
— Annoncer	50,80	
-- Andre udgifter	202,70	
	1388,95	
1949: Beholdninger at overføre:		
— Girobeholdning 31. marts	101,11	
— Bankbeholdning 31. marts	367,02	
— Kassebeholdning 1. april	13,09	
	481,22	
		1870,17

Regnskabet revideret og intet fundet at bemærke.

Esbjerg, den 19. maj 1949.

Axel Nielsen.

Lilly Petersen.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

ELEVFORENINGENS sommermøde finder sted lørdag den 23. og søndag den 24. juli. Af programmet kan fremhæves, at Social-Demokratens litteraturmedarbejder, cand. mag. Frederik Nielsen, holder talen søndag formiddag, og John Hvass Nielsen, medlem af elevforeningens styrelse, der i foråret deltog i den danske industri-delegations rejse til Amerika, taler om sine indtryk fra USA.

Lørdag aften arrangeres i haven en underholdning, der så vidt vi kan skønne kommer til at ligge lidt ud over det sædvanlige, og iøvrigt byder programmet på kaffebord og underholdning søndag eftermiddag og bål ved stranden søndag aften.

Der rykker ikke noget kursus ind på skolen om søndagen, og det forcerede opbrud om eftermiddagen, der har skæmmet en række af de tidligere sommermøder, vil altså blive undgået i år.

Vi henstiller til medlemmerne at møde frem så mange som muligt *og i god tid forinden at give skolen meddelelse om, at man kommer!*

Ved siden af den del af foreningens virksomhed, hvorom der vil blive aflagt beretning på generalforsamlingen, skal her nævnes, at styrelsen har henvendt sig til en række organisationer inden for arbejderbevægelsen om tilskud til Otto Jensens mindefond. Vi har haft den glæde at modtage 1000 kr. fra Dansk Arbejdsmands Forbund og 200 kr. fra Bryggeriet Stjernen, hvorfor vi udtaler vor hjerteligste tak. Endvidere har fondet fra Den sjællandske Bondestands Sparekasse modtaget 100 kr. Det samme beløb vil blive tilstillet i de følgende år. Også for dette bidrag takker vi. Fondet råder nu over 13.991,08 kr., og sidste år blev der uddelt 991,25 kr. i legater.

I forbindelse med kontingentopkrævningen i april måned bad vi medlemmerne yde et bidrag til en gave, som vi agtede at overrække Gammelgaard, således at han kunne holde sig en velfortjent ferie. Resultatet af denne indsamling, 1300 kr., blev overrakt Gammelgaard ved en lille fest den 21. maj. hvori deltog elevforeningens styrelse samt skolens lærere.

Yderligere drøftelse af foreningens virksomhed og dens anliggender vil finde sted på sommermødet, som vi håber vil samle stor tilslutning.

Med venlig hilsen

Roskilde Højskoles Elevforening.

Styrelsen.

